4° Inc. s. a.
1299
g

4° Inc. s. a. 1233 g

BMC I, 307 (IA. 5209)

1.22

In Hain's Rep. nicht specialisirt. Nr 11537 kann es nicht
sein, da diese Ausgabe [illegible] datirt ist (1493) so ist
mithin die vorliegende Ausgabe Hain unbekannt.

I. Die Holzschnitte, namentlich der Ausdruck der Gesichter
der Figuren, sind in dieser Ausgabe bei weitem
die besten, wenigstens von denen die mir vorgelegen haben.

D. J. Apel

Leipzig, d. 6/I. 86

Günther 947.

a6, B6, C4, D6 22 Bll. mit 7 (11 ohne) Holzschn.

Pa

De lantijs ⁊ phitonicis mulieribus ad illustriſſimum principem dominū Sigiſmundum archiducem auſtrie tractatus pulcherrimus

¶ Tractatus ad illuſtriſſimū principē dominū Sigiſmun
dum archiducē Auſtrie. Stirie Karinthie ꝛc. de lanijs ꝛ phi
tonicis mulieribus ꝑ Ulricum molitoris de Conſtantia. ſtudij
Papienſis decretorum doctorē. et curie Conſtātienſis cauſaꝝ
patronū. ad honorem eiuſdem principis. et ſub ſue celſitudinis
emendatione conſcriptus.

¶ Epiſtola.

Excellentiſſime princeps ꝛ domine. dn̄e archi
dux colendiſſime. humilis Ulricus molitoris
de conſtātia doctor tue celſitudini ſeſe in obſeq
um offert. Cū itaqꝫ ſuperioribus annis peſtis q̄
rundā laniarū ꝛ incantatricū terras tue dn̄ati
onis inuaſiſſe diceret. Itaqꝫ cū nōnulle tuo ſub
imperio mulieres de hmōi hereſi ſuſpecte capte forent. apudqꝫ
torturā interrogate varia reſponderent. Un̄ tuis ꝯſulibus varia
eadē de re inter ſe opinātibus. vno quippe in illā. alio nempe in
aliam ꝑtem declinante. tandē apud tuā clementiam mei memo
ria incidit. Itaqꝫ pro inſita tua auiditate veritate ꝯgnoſcēdi per
tue dignatōis ꝯſules demandatū ſuſcepi. vt qd̄ ego ea in re ſen
tirem id tue excellentie ſtili officio deſignare nō omitterē. Uerū
q̄uis iſtud laborioſum ꝛ ꝑiculoſum ſit. laborioſum q̄dem mihi
in alijs occupato. ꝛ victū querere curāti. ꝑiculoſum āt ꝓpter in
uidos ꝛ detractores q̄ cūcta q̄ nequeūt imitari. nō tn̄ ceſſant ca
lūniari. ꝛ que ipſi ſua inertia experiri nō poterūt. venenoſo dente
velut ſeteger hircus lacerare nō omittūt. Quāuis inſup iſta ma
teria p̄claros etiam viros in dubiū aduocauerit. attn̄ dignū ex
iſtimaui. quia ꝓ tua excellentia corpuſculi mei mēbra tuis obſe
quijs obtines deuicta. eius etiam ſi q̄ ſint animi vires poſſideas
vt dū exterioris hoīs partes ſeſe ad tua deuouent obſeq̄a. debil'
quoqꝫ ꝛ rudis intellect⁹ meus ad tue celſitudinis gloriā nō dor
mitet. Opus itaqꝫ pn̄s ſub tua tuorūqꝫ ſapientiſſimoꝝ ꝯſulum
correctione. p̄ſertim clariſſimi viri Conradi ſturzel vtriuſqꝫ iur
doctoris ac tue precellentie maximi ſecretarij. Cuius q̄ppe cor
rectioni hunc tractatum ſpecialius ſubmiſi. quoniā eundē priſti

B S B
MÜNCHEN

06/96/58

nis tꝑibus in ꝑceptorem ⁊ magiſtri locū habui. Eloquētie etiā
elemēta iuriſqꝫ ſententias adhuc iuuenis ab eo ſuxi. hodieqꝫ ſu⸗
gere deſiderem. vt ſic aggreſſus ſum Etē cū apud priſcos ora
tores dyalogus plerūqꝫ aliqd iocūdioris delectatiōis afferri ex
timatū eſt. idcirco pn̄ti in tractatu ꝑ viam dyalogi immo trilogi
ꝓcedere decreui. Uerū quia multa ea de re diſputatione digna
cum ꝓuido ⁊ preſtāti viro Cōrado ſchatz huius indite ciuitatꝫ
mee Cōſtantienſis plurīū annoꝝ pretore ⁊ magiſtratū gerente
viro vtiqꝫ ſpectato ⁊ facūdia florente receſſui. q tanqꝫ pretor hu⸗
iuſmodi mulierū ꝯfeſſiones didicit. Jtaqꝫ ipm̄ pn̄tem dyalogū
ſeu trilogum ſub tuo excellentiſſimo ipſiuſqꝫ Cōradi ⁊ meo no⸗
minibus expedire arbitratus ſum. Jdcirco ſub benignitatis ve
nia ad materiam accedens quaſdam queſtiones pro clari huiꝰ
materie diſcutiendas premiſi

¶ Capitula preſentis tractatus

Primo vtrū ex facto lamiarū ⁊ incantatricū ac cooꝑatōe de⸗
monū poſſint ꝓuocari grādines ⁊ tonitrua in leſionem terre

Secūdo vtrū lamie ⁊ incantatrices poſſint adiutorio dyabo
li hoībus ⁊ infantibus nocere. ac morbos eiſdē inferre.

Tercio. vtrū poſſint hoīem coniugali in ſtatu conſtitutū ad
coeundū inficere ⁊ impotentem reddere

Quarto vtrum poſſint hominum ymagines ⁊ facies eorꝫ
in alias formas transmutare

Quinto vtrū poſſint ſuꝑ baculū vnctū vel ſuꝑ lupū vel ſuper
aliud aīal eqtare. ⁊ ad ſui ꝯuiuij ludū de loco ad locum traduci
vbi bibant ⁊ comedant ac mutuo ſe ꝯgnoſcant atqꝫ letent̄

Sexto vtrū cum talibus maleficis mulieribus poſſit dyabo
lus incubando in forma hominis commiſceri

Septimo vtrū ex tali coitu poſſibile ſit generari filios

Octauo vtrū poſſint adiutorio demonū ſecreta ſcire et conſi
lia principum reuelare ac futuros euentus predicere

Nono vtrū iuſto iudicio poſſint tales malefice ⁊ ſcelerate mulie
res igne concremari vel alijs penis affici

Exordit᷑ itaq̄ʒ clementiſſimus Sigiſmundus archidux au-
ſtrie Fidelis nobiſq̄ʒ dilecte doctor vlrice qm̄ ſ̄gulari fauore ob
tua in nos merita te ꝓſeq̄mur idcirco p̄n̄ti de materia tecū̄ pre ce
teris diſputare decreuim⁹ Ulricus Illuſtriſſime princeps
ꝙ̄uis ḡtū̄ ſit vt ꝓ tua in me clemētia me dignū̄ inter diſputādū̄
fore iudicaueris. attn̄ ecce adeſt Cōradus ſchatz pretor mee ciui
tatꝫ vir vtiq̄ʒ ingenio preſtans ꝯuerſiōeq̄ʒ argutus con ſodalis
meus. placet igit᷑ eius induſtriā hac d̄ re prius experiri Sigiſ
mundus Placet nā̄ et eū̄dem ꝯſilio maturū̄ ꝯuerſatiōeq̄ʒ facetū̄
noui Idcirco quia nobis ſ̄mo de laniaꝝ ⁊ incantatricū̄ malefi-
cijs habendus erit Itaq̄ʒ querēdū̄ primo duxi Utrū̄ ex facto la
niarū̄ poſſint ꝓuocari tonitrua pluuie et grādines Cōradus
Quāuis in hmōi difficultate q̄ etiā̄ doctiſſimos viros pro diſ-
cuſſione terreri ſolꝫ me inſciū̄ putem. iuxta verbū̄ ſocratis qui ſo
litus fuit dicere ſe hoc ſolū̄ ſcire quod neſciret. attamen ne vide-
ar clementis principis monitis nō acquieſcere loquar pauca vt
iniciū̄ dem mouendi maiora Sigiſmūdus. dic igit᷑ Conra
Apud philoſophū̄ tritū̄ eſt ſermone ꝓuerbiū̄. vt fama quā̄ om-
nes famāt nō omnino perdat᷑ Fama autem ꝯmunis eſt ꝙ ipſe
ſtrige tonitrua ⁊ grandines effecerit. magnaq̄ʒ dāna ſegetibus
et hoibus intulerint Ex confeſſione quoq̄ʒ eaꝝ in tortura facta
ſe talia feciſſe et modū̄ faciendi tradidiſſe cōpertū̄ ē Sigiſmū
dus At ego nude fame nō intendo. facile em̄ dictū̄ ſequit᷑ vulg⁹
nec ꝯfeſſione torturali ſatiabor. cū̄ metu em̄ tormentorū̄ quis in
ducit᷑ qn̄q̄ʒ ad fatendū̄ id qđ in rerū̄ natura non eſt Uerū̄ ea q̄
oculis nō ꝯſpeximus autoritate tamē vel ꝯcludenti ratiōe ꝑcipe
deſideram⁹. nā̄ recta diſputatō autoritate et rōne ꝯcludit᷑ Ul
ricus Profecto experiētia in decidendis cauſis ꝯtēptibilis non
eſt cū̄ expientia dicat᷑ eſſe rerū̄ magiſtra. vt dicit᷑ in. c. vbi ꝑiculū̄
de elec' li. vi. Un̄ tritū̄ eſt apud populares ꝓuerbiū̄. experto crede
rupto Sigiſmūd⁹ ad oñdēdū̄ igit᷑ ꝙ lanie maleficeq̄ʒ mlieres
nihil ſciāt. me iſtud mouet videlicet. nā̄ ſi talia iſte maledicte mu
lieres ſcirent et efficere poſſent non eſſet opus principibus tpe
belli cliēticulos militeſq̄ʒ cōducere qui in terras hoſtiū̄ irruerēt

agroſqꝫ deuaſtaret. incendijs domos et villas cōcremarent Ve-
ruȝ ſatis eſſet talem mulierē phitonicā aduocare eidemqꝫ ſaluū
conductū addicere. ⁊ hortari q̄tenus ſuꝑ hoſtiū terras tal' muli
er grādices fulmina et tēpeſtates ꝓuocaret. ac vt ſic hoſtiū terrā
ꝑiclitare moliretur Etem̄ quia videmus ꝙ ipſe talia facere non
pñt etiā ſi vellent Ad faciendūqꝫ etiā ſi a principib⁹ (quod tamē
abſit) inducerentur. Vñ inferendū cenſeo ipſas talia facere non
poſſe. Preterea ex fide habem⁹ ſolū deū ſtellaꝝ ⁊ elemētoꝝ eſſe
gubernatorem. q̄ legem pati ſidera iubet. ⁊ qui (ſcḋm Boetiū in li.
de ꝯſolatōne) ꝑpetua mundū rōne gubernat. ſtabiliſqꝫ manens
dans cūcta moueri. quō igit̄ tales mulieres adiutorio demonū
illum ſummū motoreȝ (certa rōne om̄ia gubernatē) in hmōi ſuo
motu impedire. ⁊ in aliū motū dirigere poſſent Conradus
Ponderāda q̄dē eſt ingam principis ratō Sed nō minus pon
derandum eſt illud qḋ Exodi vij. dicit̄ Nā q̄uis moyſes ante
faciem pharaōis regis egipti m̄lta ſigna et ꝓdigia feciſſet. nihi-
lomin⁹ malefici etiā talia ſil'r effecerūt. q̄ incātationib⁹ ſuis aquā
in ſanguinem ꝯuerterūt ⁊ ranas ſuꝑ terrā ꝓduxerūt Ecce igit̄ ex ſa-
cra ſcriptura veteris teſtamenti clarere. ꝙ malefici adiutorio de
monū aquas turbarūt quia eas in ſanguinē verterūt: ⁊ agros ꝑ
diaqꝫ ranis ꝯfuderūt Item in primo libro iob. c. primo legit̄ ꝙ
dyabolo ꝓcurante ventus vehemens irruit in regione deſerti et
ꝯcuſſit q̄tuor angulus dom⁹ que corruens oppreſſit liberos iob
et mortui ſūt Ecce ꝙ diabolus ptāte ſua aerem ꝓuocauit ⁊ pue
ros oppreſſit Dicit̄ etiā eodē li. dyabolū fulmina ignis ꝓuocaſſe
Dicit em̄ text⁹ ignis dei cecidit de celo. et tactas oues pueroſqꝫ
cōſumpſit Item Iohā. apoca. ſeptimo ait Poſt hec vidi ange-
los ſtātes ſuꝑ q̄tuor anglos terre tenētes q̄tuor vētos ne flarēt i
terrā. neqꝫ in mari neqꝫ in vllā arborē Et vidi aliū angelū deſcē
dentē ab ortu ſolis hñtem ſignū dei viui. et clamauit voce mag-
na q̄bus datū eſt nocere terre ⁊ mari dicens Nolite nocere terre
neqꝫ mari neqꝫ arboribus quouſqꝫ ſignemus ſeruos dei in fron
tibus eorum Sigiſmundus. Doctor qui ſunt illi q̄tuor ange
li quibus ait iohannes eſſe datum poſſe nocere terre mari ⁊c̄

Ulricus ſunt dyaboli Sigiſmūdus Appellatᷓ ne dyabolus angelus Ulricus. ita Nā dyabolus ibidem ꝛ albi ſepius angelus dicitᷓ. quia miſſus a deo vt etiā ibidem dᷓt gloſa ordinaria Sigiſmūdus Forte iohānes vidit hec in ſpū dās nobis ſue viſionis exempla Conradꝰ digniſſime princeps nō eſt opus exemplis dū res ante oculos facta exiſtit vt audiſtis a maleficis coram pharaone. et a geſtis iob Si igitᷓ hec facta fore leguntur Etiā et nūc fieri poſſe quis dubitat | Ulricus de illa materia in fine ex poſt clarius declarabitᷓ. iam conferamus ad alia

Capitulū ſecūdū De nocumētis ꝛ morbis hōibus ꝛ infantibꝰ illatis

931

Sigiſmundus Quia de corruptione et turbatōe elementoruꝫ
nobis ſermo fuit nō incōpetenter querendū duxim⁹. Utrū etiā
hoībus et maxime infantib⁹ morbos inferre. ⁊ adiutorio demo
nū eiſdem nocere poſſint Conradus Audiui a plerisqꝫ mulie
bus quō pueris in cunabulis iacentibus varie egritudines acci
derūt. Nūc quippe illi puero naſus apparuit curuatus. nūc alter
oculus erutus. quodqꝫ maledicte mulieres q̄nqꝫ ꝯprehenſe aſſe
rūt in torturaqꝫ recognouerūt ob inuidiā parentū pueris talia
irrogaſſe Sigiſmēdus Audiſti ꝙ ꝯfeſſiōibus talibus ꝑ me-
tū extortis nō ſatiabor. quid igit̄ aliud rōnis vel autoritatꝫ in me
diū adducis Cōradus Iā ſupius in ꝑrio libro Iob habuim⁹
ꝙ dyabolus filios eiuſdē ventū ꝓcurando oppreſſit. ⁊ mortui ſūt
Digneris itaqꝫ audire beatū auguſtinū xxi li. de ciuitate dei. c.
xviij. vbi ait Prorſuſqꝫ ſcriptū eſt graue iugū ſuꝑ filios adam a die
exitus de ventre matris eoꝝ vſqꝫ in diem ſepulture. matrem oī
um vſqꝫ adeo īpleri eſt neceſſe vt ipſi puuuli ꝑ lauacrū regn̄atiōis
ab originalis peccati (quo tenebant̄) vinculo ſoluti multa patien
tes nōnulli incurſus malignorū ſpirituū patiantur Ecce ꝙ Au
guſtinus ſentit pueros incurſus demonū pati ⁊c̄ Item beatus
Hyeronimus ad paulū de dormitione Bleſille ſic ait Quid cau
ſe eſt vt ſepe binoli et trinoli ac vbera matris ſepe lactantes a de
monio corrumpūtur et cetera Ecce igit̄ ſacra ſcriptura et ſanc
torum patrū oſtenſum eſſe dyabolū habere q̄nqꝫ ꝑtātem corrū
pendi pueros et infantes eiſdemqꝫ nocendi Sigiſmūdus lo
quuti modo ſumus de infantibus. quid igit̄ in ſenibus ⁊ adultꝫ
Con. multos videmus ſenes claudicantes ⁊ contractos q̄ aſſe
ruerūt ex maleficio illarū maledictarū mulieꝝ illud eis eueniſſe
Sigiſmūdus Quid aūt ſentit ſcriptura Conradus In le
genda ſanctorum Simonis et Iude legit̄ quomodo corā rege
babilonie. zaroth et arphaxat malefici fuerūt ꝯſtituti. qui ipſius
regis oratores ⁊ Rethores mutos ⁊ claudos atqꝫ cecos effecerūt
Ac viſum et greſſum eiſdem reddiderunt Ecce apertum teſti
monium ꝙ malefici poſſunt nocere hominibus etiā ſenibus. ac
eos claudos ac cecos facere. Rurſum eoſdē ſanare Sigiſmū

Vī nāꝗ oratores quibus hmōi maleficia euenerūt forte fuerūt. pagani ꝛ in xp̄m non crediderūt. nec ſigno crucis fuerūt muniti
Ulricus prudenter loquens indite princeps. qm̄ in eadem legenda canit. q̄ poſtq̄ȝ dicti oratores in xp̄m crediderint: ꝛ ꝑ apl̄os ſigno crucis muniti fuerint. dicti magi eiſdem nocere nō poterāt
Conradus Aye aye quomodo igitur dyabolus potuit nocere Job: qui eundē grauiſſimo vulnere ꝑcuſſit adeo q̄ȝ ipſum leſit vt in fimo iacens vix ſuſpirare potuerat. vt legitur in libro iob. ꝛ tm̄ ipſe iob erat vir ſctūs in volūtate dei ābulās. vt teſtatur ſcriptura Item in legenda ſancti Anthonij legitur: quō demones eūdem valde ḡuiter ꝑcuſſerunt. qui tamen vir ſanctus at q̄ȝ deo placidus fuit Ecce ergo ex his conſtare demones ſuꝑ ſanctos etiā viros poteſtatē nocendi habuiſſe Si igitur ſanctos viros moleſtare potuerūt: cur etiā non alios de quorū ſanctitate nob̄ non conſtat nocere poſſent Sigiſmundus ex his magis at q̄ȝ magis heſitare incipio. quid igitur ſentiendū ſit audire deſidero Ulricus Sine modo prope finem quid ſentiendū ſit latius de hoc et de alijs loquamur. ad alia ergo nos conferamus

Capitulum tercium

Sigiſmundus Ex priori dubio oritur aliud Utrum poſſent hominem in ſtatu coniugali exiſtentem inficere et ad coeundum impotentem reddere Conradus vidimus multos pulchros viros. qui in coitu nihil aut parum potuerūt. ymmo qui proprias vxores carnaliter cognoſcere non potuerunt. aſſerentes ex maleficio hoc ipſis contigiſſe Sigiſmundus Multi multa loquuntur Ulricus profecto canones in hoc conſentiunt. aſſerentes per maleficia fieri poſſe vt homo q̄ de natura frigidus non eſt ad coeundum tm̄ inabilis reddatur Ita q̄ȝ in decretalibus ſpecialem titulum de frigidis et maleficiatis habemus Unde hyſmarus etiam papa in .c. Si ꝑ ſortiarias xxxiij. q. i: ait Si per ſortiarias at q̄ȝ maleficas artes occulto ſed nun q̄ȝ iniuſto dei iudicio permittente et dyabolo preparāte concubitus nō ſequitur hortandi ſunt tales quibus iſta eueniūt vt corde ꝯtrito deo

et ſacerdoti de omnibus peccatis ſuis purā confeſſionē faciāt ꝛc
Ecce dicit enī textus preparāte dyabolo concubitus nō ſequit̃
Et q̄uis pro deciſione huius dubij ad credendū ſatis foret ca‑
non quia canonū inſtitutiones ab om̄ibus debēt approbari vt
h̃r in.c.i.de ꝯſti. Nihilominꝰ tn̄ h̄ idē aſtruūt doctores. Vn̄ be‑
atus thomas in quarto ſup ſententijs diſt.xxxiiij:ait ꝙ ex male‑
ficio poteſt quis eſſe impotens ad vnā et non ad aliā . Jta dn̄s
Hoſtienſ in ſumma libro q̄rto.rubrica xvij. de frigidis et male
ficiatis dicit Aliqn̄ maleficiātur homines ita ꝙ reddūtur ꝑ ſorti
legiū ipotentes oibus p̄terq̄ vni Aliqn̄ etiā maleficiātur adeo
vt nō poſſent cognoſcere vxores ſuas ſꝫ oēs alias Sigiſmū
dus aim meū hec mouent quia mira ſunt.nā cū coitus a natura
nobis det̃ admirandū certe erit quō dyabolus impedire natu
re curſum nobis ignorantibus poſſit Vlricus Nā et ego vl‑
ricus ad decē et octo annos in curia Conſtantieñ cauſaruꝫ fui
patronus et aduocatus,put hodie ſum ꝛ hmōi cās frigiditatis
et maleficij in practica pluries habui.vbi mulieres accuſabāt ſu
os maritos de impotētia coeūdi Sigiſmūdus Quid igit̃ de
cretū fuit in talibus cauſis Vlricus Decreuerūt iudices viros
taliter infectos medicis curie hmōi iuratꝫ oſtendere ſe debere ꝑ
examine medicorū faciendo Sigiſmūdus Quid inde Vl
ricus itaqꝫ plures comperi per medicos curie iuratos inſpectos
quos ipſi medici aſſeruerunt natura non frigidos. ſed ſortilegio
maleficiatos eſſe Sigiſmūdus Et quid ſup hmōi medicoꝝ
examine finaliter ſententiatū extitit. Vlricus decreuerunt
itaqꝫ iudices partes ad trienniū mutuo cohabitare debere opꝰ
carnale hmōi attēptando.quodqꝫ largiores in ieiunijs ꝛ elemoſi‑
nis forent vt deus q̄ inſtitutor eſt matrimonij huiuſmōi maleſi
ciū ab eis auferre dignaretur. Verum quia de hmōi articulo o‑
pinionē meā in fine cum precedentibus dubijs latius declara‑
re intendo Jnterim ad alia dubia te cōuertere(ſi velis)poteris

Capitulū Quartū. Quarta q̄ſtio. Sigiſmūdꝰ. vtꝝ poſſint facies hoim in alias forās mutare

Ulricus. Quid tibi digniſſime princeps videtur Sigiſmū-dus. q̄ non Ulricus. Quo hoc aſſeris motiuo Sigiſmū-dus. Dicit em̄ in decreto in. c. epiſcopi. xxvi. q. v. vbi inquit textꝰ Quiſq̄s ergo credit poſſe fieri aliquā creaturā aut in melius aut in deterius immutari aut trāſformari poſſe in aliquā ſpēm aut ſimilitudinē niſi ab ipſo creatore q̄ om̄ia fecit. hec textus Cō-radus. Canoni namq̄ aduerſari nō intendo. ſed que apud hy-ſtoriographos me legiſſe memini recitare curabo. Quid igitur apud Uirgilium dicit. qui in bucolicis egloga octaua recenſet

q̄ cum Ulixes ſuis cum ſocijs a troya exulando ad Cyrce regi nā declinaſſet. ipſa quoqꝫ regina hoſpites tales ſuſcipiēdo pocu lo venefico maleficia miniſtraſſet eiſdē. itaqꝫ ipſi hoſpites poſtq̄ꝫ venenata pocula bibiſſent ī animaliū diuerſarū ſpecierꝫ formas ꝯuerſi ſunt. hic nāqꝫ in lupū. alius in aprū. alter vero in leonē

Sigiſmūdus. Fabulā recitas. nam poete finxerūt hoc qui bus nō eſt credendū Conradus. Certe poete reijciendi non ſunt. nam Celius Lactantius ait poetas hyſtorias ſcripſiſſe. ſꝫ ſub occulto figmēta velaſſe. Attamē hāc recitat Boetius doc tor catholicus in q̄rto libro de ꝯſolatione vbi ſic ait.

Uela Naricij ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit inſule
Pulchra qua reſidens dea
Solis edita ſemine
Miſcet hoſpitibus nouis
Tacta carmine pocula
Quos vt in varios modos
Uertit herbipotēs manus
Hunc apri facies tegit
Jlle marmoricus leo
Dente creſcit ꝛ vnguibus
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat vlulat
Jlle tigris vt indica
Tecta mitis obambulat
Sed licet varijs malis
Numen archadis alitis
Obſitum miſerans ducem
Peſte ſoluerit hoſpitis
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant
Jam ſues cerealia
Glande pabula verterant
Et nihil manet integrum
Uoce ꝛ corpore perditis
Sola mens ſtabiliſqꝫ ſemꝑ
Monſtra que patitur gemit
O leuem nimiū manū
Nec potentia gramina
Membra que valeāt. licet
Corda vertere nō valeant
Jntus eſt hominum vigor
Arte conditus abdita
Hec venena potentius
Detrahunt hominem ſibi
Dira que penitus meant
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere ſeuiunt

Hec Boetius decurtatis canit. Quid iam dominationi ve ſtre de iſtis maledictis mulieribus videtur. nonne hec vera ſunt

Sigiſmũdus Tametſi preclaro ſtilo Boetius vlixis ſociorꝫ
qꝫ ſuorꝫ geſta recitet. heſito tamen an vera ſint et ſi talia geſta fu
erit vera. nimirꝫ ſi illud his hoib⁹ acciderit q̇ pagani fuerũt ydo
la venerantes. et ſtatuas demonũ adorantes. vnde dyabolũ ſu
per hoĩes tales maiorem ptãtem habuiſſe credimus Cũ au-
tem nos deum celi adoremus ꝛ in chriſtum credamus. ꝑ quẽ ab
ĩperio diaboli liberati ſumus. vñ nobis talia cõtingere poſſe nõ
exiſtio Conradus Inſuꝑ his ſimile factũ audiuimus Nar-
rat eñ Appuleius ꝓut eũ recitat Auguſtin⁹ eidẽ aſini aures acci
diſſe ac accepto veneno humano animo ꝑmanente ſe aſinũ fac
tũ fuiſſe Sigiſmũdus Dixi iã differentiã inter ydola venerã
tes et deũ celi colentes Conradus. ꝓcedam⁹ igiť ad eos qui
deũ celi adorarũt. vt oſtendamus eiſdẽ venefica arte talia ꝑiter
accidiſſe Sigiſmundus. ꝓcede igiť Conradus In hiſtoria
ſancti clementꝫ recitať. quõ facies fauſtiniani q̇ fuit pať ſcĩ clemẽ
tis ꝛ cũ beato petro apoſtolo ꝯuerſabať ꝑ ſymonẽ magũ immu
tata fuerit Dicať eñ in eadẽ hiſtoria qꝫ cũ Claudi⁹ impator cor
neliũ centurionem miſiſſet in anthiochiam vt illic magos et ma
leficos caperet Fauſtinian⁹ licentiã ſalutãdi Apionem et Anu-
bionem a beato petro petijt Cũ ãt idem Fauſtinianus apud ſi
monem magũ declinaſſet Itaqꝫ ſymon Apioni et anubioni ex
poſuit quõ ipſe illa nocte corneliũ centurionẽ fugere vellet. eo qꝫ
audiſſet eũdez Cornelium imperatoris precepto ſe comprehẽ
dere velle. vñ ipſe ſymon oẽm furorem in fauſtinianuz couerte
re ꝓpoſuit Tantum inquiens facite fauſtinianum cenare vobiſ-
cum At ego interim quoddam vngentum componam quo ce-
natus faciem ſuam perungat. ex eo quoqꝫ vultũ meum habere
videatur Vos autem herbe cuiuſdaz ſucco faciem perũgamini
prius vt non fallamini de imutatione vultus eius. volo enim vt
comprehendatur ab his qui me querunt. et luctuz habeant filij
eius qui me relicto fugierunt ad petrũ Itaqꝫ facies fauſtiniani
fuit mutata vt nemo eũ preterqꝫ petrus agnoſceret. admodum
q̄ꝑpe vt q̇ fauſtinianũ intuebãtur eſtimabãt ſe ſymonẽ magũ vi
dere Ecce igiť qꝫ vir ſanctus per maleficas artes fuit immutatus
Sigiſmũdus Forte ꝑ tũc fauſtinian⁹ adhuc cathecumin⁹

fuit necdū baptizatus a petro. vel deus ħ ideo pmiſit vt dolus
ſymonis magi pficeret ad gloriā petri put factū fuit Conra
dus. Quocūq; mō pmiſſum extiterit. attamen ex hyſtoria clarꝫ
q̄ facies fauſtiniani p maleficū immutata fuerat Item in hyſto
ria beati petri recitatur. q̄ cū ſymon magus añ faciem Neronis
impatoris ſtaret: eius effigies ſubito mutabaẗ. vt mō ſenior mō
adoleſcētior videreẗ. In eadē quoq; hyſtoria legiẗ q̄ ſymon ma
gus hircū in ſpēm hoīs. ſ. ſuijpſius mutauit. Ferẗ em̄ ſymonem
dixiſſe. vt ſcias optime impator me filiū dei eſſe iube me decolla
ri. ꝛ tercia die reſurgā. Precepit ergo nero carnifici vt eū decol-
laret. qui cum putauit ſymonē magū decollari decollauit arietē
Symon aūt arietis mēbra recolligēs ſe ꝛ illa tribus diebus ab
ſcondit. tercio vero die oſtendit ſe neroni dicens. Fac ſanguinē
meum abſtergi q̄ effuſus eſt. qm̄ ecce ego q̄ decollatus fueram ſi
cut promiſi tercia die reſurrexi. Nero vero his viſis obſtupuit.
et eū filiū dei eſſe putauit Sigiſmūdus. Bone doctor q̄d tu
affers in mediū Ulricus. Maioꝝ doctoꝝ teſtimonia in eā
rē cōducētia. Dicit em̄ beatꝰ Augꝰ. in libro de ſpiritu ꝛ aīa. Hu
mana opinio dicit q̄ quadā arte ꝛ poteſtate demonū hoīes cō
uerti poſſint in lupos ꝛ iumēta. ꝛ portare queq; neccāria. ꝛ poſt
pacta opera iterū ad ſe redire. nec beſtialē mentem in eis fieri. ſꝫ
rōnalem humanāq; ſeruare. Hoc intelligendū eſt q̄ demones
q̄dem naturam nō creant. ſed ſolū aliq̄d tale facere pñt vt videa
tur eſſe id quod nō eſt. hec Augꝰ. Ecce ergo q̄ ille ſolemnis do
ctor ꝯcedit q̄ aliquid tale facere poſſunt Sigiſmūdus. Sꝫ
ſubdit q̄ vt videatur eſſe id quod nō eſt. Ulricus. De hoc latiꝰ
in ſolutione finali dicemus Inſup Auguſtinus in libro. xviij de
ciuitate dei ait. De ludificationibus demonuꝫ q̄d dicemus niſi
de medio babilonis eſſe fugiēdū. quāto em̄ in hec inferiora ma
iorem poteſtatem demonū videmus. tāto tenaciꝰ mediatori in
herendū eſt. p quē de imis ad ſumma ꝯſcendimꝰ. Nā cū eſſemꝰ
in italia audiebamus talia de q̄dam regione illarū ptiū. vbi ſta
bularias mulieres imbutas his artibus in caſeo dare ſolere di-
cebant q̄bus vellent ſeu poſſent viatoribus. vñ in iumēta illico

verterent.ꝛ neceſſaria q̄cꝫ portarent.ꝛ poſt ꝑfuncta opera ad ſe
redirent.nec in eis mentē beſtialem fieri.ſed rōnalem ſeruari.hec
Auguſtinus Sigiſmūdus. Hic Aug⁹:loquitur de auditu
alieno dicēs ſe a q̄buſdam recitatoribus audiuiſſe.vn̄ dictū Au
guſtini in hoc nihil ꝯcludit.q̄a teſtis de auditu alieno loquens
non ꝓbat Ulricus.ſapienter loq̄ris inclite princeps.attn̄ audi
amus ꝓpinq̄ora Uincentius in ſpeculo naturali libro tercio ca.
cix.refert.cuius verba ſtꝫ hec.Refert Guilhelmus malmeſberiē
ſis monachus in hyſtoria ſua.ꝙ tpe Petri damiani fuerūt due
vetule in ſtrata publica.q̄s Auguſtinus appellat ſtabularias.i.
tranſeuntes ad hoſpicia ꝑ mercedē ſuſcipienda.Nā ſtabulariū
ꝓprie hoſpitium venale ꝛ publicū dicitur Hec vno ꝯmorantes
tugurio.vno quocꝫ imbute maleficio:hoſpitez ſi q̄ndo ſuꝑuenie
bat ſolus.in equū vel ſuem vel aſinū mutabant:ꝛ mercatoribus
vendentes preciū habebant.Quadā die iuuenē hiſtrionibus ge
ſtibus victū exigentem hoſpitio ſuſceperūt:ſuſceptūcꝫ azinū fece
runt.multū inde lucrantes per azinū.ſcꝫ q̄ miraculo geſtuum in
admiratōem duxit tranſeūtes.nā quocūcꝫ mō anus precepiſſꝫ
azinus mouebatur.Nō eni̅ amiſerat intellectuꝫ ſꝫ loq̄lam.ꝛ ab
eo queſtū multū ꝯflauerant vetule Audiens hoc vicinus diues
illum azinū emit magno precio.Dictū quocꝫ eſt ei ab illis vetu
lis vt cuſtodirent eū ne aquā intraret.Seruatuſcꝫ eſt aſin⁹ diu
ab aq̄.tandē incautiorē nactus cuſtodiā in lacū proximū ſe ꝓie
cit.et ibi ſe diu volutans aſininā figurā ꝑdidit.propriācꝫ recepit
Cūcꝫ cuſtos eius ſciſcitaretur ab eodem obuio ſi aſinum vidiſſet
ille ſe azinum fuiſſe dixit.Famulus aūt ad dn̄m retulit.dn̄s aūt
ad Leonem dn̄m apoſtolicū virum ſeculo ſanctiſſimū narrauit
Cōuictecꝫ anus idē fatentur.Dubitantē papā ꝯfirmauit Petr⁹
damianus eruditiſſimus ꝓducto exēplo de ſymone mago.qui
fauſtinianū apparere fecit in figura ſymonis.Ecce ergo ꝙ petr⁹
damianus vir ꝛ doctor magne autoritatis apud papā concluſit
hoc fieri potuiſſe Sigiſmūdus.Tātis hyſtorijs ꝛ autorita
tibus me īpellis vt neſciam quorſum tandē me vertaꝫ Ulric⁹
In fine de hoc latius dicemus.iā ad alia trāſeamus

Capitulū Quintū Sigiſmūdus. Utrū ſup baculū vnctū vel lupū eqtando ad ꝯuiuia ꝑficiſcāt᷑. ibiqꝫ mutuo ſe ꝯgnoſcāt ⁊ letent᷑. Et vtrū dyabol⁹ poſſit eas deferre de loco ad locū in quo ſil' ꝯgregent᷑ ⁊ ſua ꝯuiuia ꝑparēt.

Ulricus. Audienda eſt tua q̄ſtio colende princeps Sigiſmūdus. Nouimus q̄ dyabol⁹ ſpūs eſt incorꝑalis q̄ non habet manus neqꝫ pedes neqꝫ alas. q̄ etiam nō ꝯmēſuratur loco. quō igit᷑ hoīem qui corꝑeus eſt portare pōt Cōradus. Forte ſpūs ingrediunt᷑ aliqua corꝑa ⁊ aſſumūt ſibi talia ad opus illō quod facere volūt apta. atqꝫ tunc in illis corporibus aſſumptꝫ efficiūt

id quod volūt. Nā in ſacra ſcriptura legimus Danielis vltimo
ꝙ angelus dn̄i apphendit Abacuc in vertice capitis eius. ⁊ por-
tauit eū in capillo capitis ſui. ⁊ traduxit eū in babilonē: Ecce q̄z
uis angeli ſpūs ſint. ⁊ nō habeāt manus neqꝫ pedes. tn̄ ꝯcludē
dū eſt ꝙ angelus corpus aſſumpſerit quo abacuc tenere ⁊ por-
tare potuit.. Sicut actuuꝫ aplo℞. viij. legit̄ ꝙ ſpūs dn̄i rapuit
Philippū ⁊ inuētus eſt in azoto Sigiſmūdus: Hoc in ſpiri
tibus ⁊ angel' bonis poſſet ꝯcedi in q̇bus maior eſt ptās Ul-
ricus: Loq̄mur ergo de malis. ⁊ ſic de dyabolo. Nā in legenda
ſancti Jacobi legitur ꝙ dyabolus hermoginē ꝯſtrinxit. ⁊ ligatꝫ
manibus ⁊ pedibus eundem ad ſanctū iacobum detulit Cō
radus. Referam aūt ego quod tpibus noſtris quibus adhuc iu
uenes ⁊ mutuo in ſcientijs humanitatis ꝯſtudentes fuim⁹ acci
dit. Ante eīn lapſum multo℞ anno℞ vidi ego in iudicio ꝓuin-
ciali ciuitatis Conſtātienſis duos mutuo litigātes. vbi accuſa-
tor in forma iuris ſeni ſcribens ꝯtra quendā ruſticū (quē malefi-
cū aſſeruit) actionē propoſuit. q̄uo idem ruſticus ſup lupū quen
dam eq̄tans obuiam ipi accuſatori venerit. quo obuiāte ipe ac-
cuſator ſubito ꝯtractus ⁊ mēbris languidus factus fuerit. Ita-
qꝫ rogāte eo maleficū vt ſanitatē ſibi reſtituere annuerit. malefi-
co vero abeunte rem aliq̄ntulum tpis tacitus ꝯtinuit: Verū q2
idem ruſticus etiā alijs ſuo maleficio damna intuliſſe dicebatur
vn̄ tandē accuſator eundem publice in forma iudicij accuſauit

Sigiſmūdus. Quid ad hmōi accuſatōem ruſticus reſpōdit
Cōradus. Jlle negauit Sigiſmūdus Ad torturā fuit ne
poſitus Cōradus. Nō Sigiſmūdus Q̄uo igit̄ ꝯuinci po
tuit Cōradus. Per teſtes Sigiſmūdus: Quid depoſue
runt teſtes Cōradus Jpm talia ſcire facere dixerūt. Si-
giſmūdus. Scire nāqꝫ rephendi nō pōt. cū ſm Areſtotelē oēs
hoīes naturaliter ſcire deſiderāt Cōradus. ſubiūxerunt nāqꝫ
teſtes eundē ruſticum nō ſoluꝫ talia facere ſciuiſſe ſed etiā feciſſe

Sigiſmūdus. Quā nāqꝫ cauſam dicti allegarūt teſtes Cō
radus. Aſſeruerūt p eorūdem iuramēta publice preſtita ꝙ ipſe
ruſticus malefic⁹ etiā ipſos teſtes in corpe ⁊ rebus dānificauerit

Sigiſmūdus. Datus ne fuerat ipſi accuſato orator ad defen dendū Ulricus. At ego tali iudicio affui. ⁊ illud cū grauitate et maturitate fieri vidi. ipſas etiā ꝑtes duos magne eloquentie viros prelocutores habuiſſe memini Sigiſmūdus. Qui nā⸗ qꝫ fuerūt hi Ulricus. Conradū quondā ſchatz ꝑtem nr̄e diſ putationis. vlricū ac quondā blarer nr̄e ciuitatis pretores vi⸗ ros memoratos dignos ꝓ oratoribus habuerūt Sigiſmūdꝰ Noui illos ⁊ prudētes cenſui Cōradus. Ordinario itaqꝫ iu⸗ dicio ex dictis teſtiū ipſum accuſatū ꝯuictū condēnari: ꝯdemna tūqꝫ ꝯcremari vidi Sigiſmūdus: Queſtio iſta aliā ꝑticulaꝫ continet. videlicet vtꝝ hmōi mulieres qn̄ꝫ conueniāt. mutuoqꝫ ꝯfabulentur ⁊ ſimul' bibant ⁊ comedāt ⁊ ſeinuicem cognoſcant

Conradus. Sic fieri ſolere vulgus clamat. ipſeqꝫ mulieres in tortura poſite talia fatent̄. Sigiſmūdus. Nōne ait canon xxvi. q. v. c. epiſcopi. Illud etiā non omittendū eſt. ꝙ quedā mu⸗ lieres ſcelerate retro poſt ſathanā ꝯuerſe demonuꝫ illuſionibus et fantaſmatibꝰ ſeducte credunt ⁊ ꝓfitent̄ ſe nocturnis horis cū dyana dea paganoꝝ ⁊ cum herodiade ⁊ innumera multitudīe mulieꝝ eqtare ſuꝑ quaſdam beſtias. ⁊ multa terraꝝ ſpacia intē peſtiue noctis ſilētio ꝑtranſire: eiuſqꝫ iuſſionibus obedire veluti dn̄e. ⁊ certis noctibus ad eius ſeruiciū euocari. Sꝫ vtinā he ſo⸗ le in ꝑfidia perijſſent. ⁊ nō multas ſecū ad infidelitatis interituꝫ ꝓuocaſſent. Nā innumera multitudo hoīm hac falſa opinione decepta vera hec eſſe credit. ⁊ credendo a recta fide deuiat ⁊ erro re paganoꝝ inuoluit̄ Cōradus. Si igit̄ iuxta ỽba canonis opiniōe decipiunt̄. vn̄ igit̄ ꝓuenit ꝙ hmōi mulieres alterꝰ ciui⸗ tatis hoīes noſcūt quos etiā ꝯuiuio eaꝝ intereſſe aſſerūt ⁊ indicia cognitōis ſue oſ̄dunt. quos tn̄ priꝰ nunqꝫ viderūt. neqꝫ in hmōi ciuitatibus cū talibꝰ prius ꝯuerſate fuerunt Ulricꝰ. Hanc in ſtantiaꝫ etſi vrgeri videat̄. tn̄ prope finē huius tractatus exēplo ſancti Germani ſoluemus. Iā alia aſſumamus

Capitulū Sextum.

Sigiſmundus. Inſuꝑ quere rendum duxi. Utꝝ dyabolus in forma ho minis apparere ⁊ cū hmōi mulieribus incubādo poſſit ꝯmiſceri

Cōradus Nemo dubitat q̄n dyabolus in forma hoīs a ꝑpa
rere poſſit. Nā in legenda ſancti Martini legit̄ ꝙ cum martinꝰ
mediolanū preteriſſet: dyabolus in forma humana ſibi obuius
fuit. Sic in legenda ſancti Antonij legit̄ ꝙ dyabolus in ſpē ni-
gri pueri aꝑparuit. Item in legenda ſancti Eulogij legit̄ ꝙ dya
bolus in ſpecie pulchre mulieris eundē apud fabricā ſuam alloq̄
batur. De ſaluatore quoqȝ noſtro Mathei. iiij. legit̄ ꝙ aſſump-
ſit eum dyabolus. ⁊ ſtatuit eū ſuper pinnaculū templi ⁊c̄. Unū in
hanc ꝑtem aſſentio, ꝙ dyabolus in ſpecie humā poſſit cū homi-

nibus apparere. ⁊ cū eis ꝯuersari Legit̃ enī ꝙ Plato demone do
mestico quaſi famulo vſus ſit Sigiſmūdus. Sed q̄d de alia
pte q̄ſtionis. videlicet an demones poſſint cū talibus mulierib⁹
dormire ⁊ coire cū eiſdem Cōradus. Hoc nāq; mulieres cō
fitent̃ ꝙ incubo ꝯmiſceantur. ⁊ quaſi ab amatoribus ab eis trac
tentur Sigiſmūdus Uana opinio mulierū multa garrulat
que vera fore putat Cōradus Profecto q̄nꝫ pſeuerant in hu
iuſmodi eaꝝ confeſſione. etiā cū ad mortem ducunt̃ Uerūtamē
audiamus geſta alioꝝ magis autorizabilia. Legit̃ enī in hyſto
ria ſancti Bernardi. ꝙ quidā demō ſiue incub⁹ plꝛibus annis cū
q̄dā muliere dormiuit. etiam marito mulierꝭ in eodem lecto cō
dormiente. attamen hoc nephas ignorāte. Itaq; tandē mulier
penitentia ducta volens deinceps licentiare ⁊ expellere incubū
ſuum: ſed non potuit. quare beato Bernardo cōqueſta fuit. qui
ipſum demonem ardentibus candelis excōmunicauit Ac ſic eā
dem mulierem ab incubo liberauit. Item beatus Aug⁹ in. xv.
libro de ciui. dei ait. Creberrima fama eſt multiq; experti ſunt. vl
ab illis q̄ expertos ſe audiſſe affirmāt. ſiluanos atq; faunos quos
vulgo incubos vocant improbos ſepe mulieribus extitiſſe. ⁊ ea
rum appetiſſe. ⁊ pegiſſe ꝯcubitum. Itē in hyſtoria Arcturi regꝭ
britannie ſepe legunt̃ huiuſmodi accidiſſe Sigiſmūd⁹ Quid
igitur reſpondetur ad autoritatem Caſſiani qui ait. Nullo er-
go modo credendū eſt ſpirituales naturas cū feminis carnali-
ter coire poſſe. Nā ſi hoc aliq̄n poſſet fieri. q̄uo nunc vel nūq̄ꝫ vl
raro videremus aliquos ex eorū concubitu de mulierib⁹ abſq;
viri ſemine naſci. cū pſertim cōſtet eas libidinis ſordibus admo
dum delectari. quas ꝓculdubio p ſemetipſas potius q̄ꝫ p hoīes
exercere mallent. ſi illud vllo mō efficere poſſent: hec ille Ulri
cus Hec autoritas inducit nos ad aliā queſtiſtionē. ideo eā pro
ponas ſi placet colendiſſime princeps

Capitulū

Septimū Sigiſmūdus Utrū ex coi
tu demonū cuꝫ mulieribus patrato poſſit
naſci puer Conradus Tritum eſt ſermone prouerbium
ex huiuſmodi cōcubitu filios natos eſſe. quos vulgus abiectos

nominat. qui etiã almanico ydeomate weſſelbach appellantur.
Vñ fabulat̃ de quadã Meleſina incuba. que cuidã comiti ad-
heſiſſe dr̃. pluresq; filios ex ea natos fuiſſe. at vnũquemq; hmõi
filioꝝ aliquod prodigiũ in mẽbris habuiſſe. Jllum nanq; tres
oculos. aliũ dentes aprinos cõtraxiſſe fama eſt Sigiſmũ-
dus. Fabula hec ab incerto autore orta fidem nõ facit Cõra
dus. Apud Vincẽtiũ in ſpeculo hyſtoriali libro. xxi. ca. xxx. nar
ratur ꝙ wortigernus rex ꝯſilio inito cum ſapientibꝰ quid agere
deberẽ ad ſui tutamen. ꝯſilio aũt capto iuſſit conueniri artifices
vt ei turrim fortiſſimam ꝯſtruerent Sed cum opera coꝝ tellus
abſorberet. ſuaſum eſt regi vt hoiem ſine patre q̃rereret: ꝛ eiꝰ ſan
guine lapides ꝛ cemẽtum aſpergi ꝑciperet. quaſi hoc facto cemẽ
tum ſtare potuiſſet. Jnuentus eſt igit̃ adoleſcens cui nomẽ erat
Merlinus. q̃ cum matre ſua coram rege adductus eſt. q̃ ꝓfeſſa
eſt de ſpiritu in ſpecie hoĩs illum ꝯcepiſſe. Merlinus aũt multa
obſcura reuelauit ꝛ multa predixit futura. Aperuit eñ ſub fun-
damento eſſe lacũ. ꝛ in lacu duos latere dracones. quoꝝ vnus
rubeus ꝑplm̃ britonum. alter vero albus ꝑplm̃ ſaxonum deſig-
naret. ꝛ quis in ꝯflictu alterum vinceret predixit. ꝛ Aureliũ am
broſium deuicto Hengiſto ꝛ ꝯbuſto wortigerno regnaturũ. Ex
illa eñ hyſtoria habes merlinũ ab incubo dyabolo genitũ. Et
de illo merlino btũs Augꝰ ꝛ ceteri doctores faciũt mentõnem.

Sigiſmũdus. Quid igit̃ doctores ſentiũt de merlino Vlri
cus. Prope finẽ tractatus latiꝰ de hoc explicabimus. Nunc de
ꝑticula incuboꝝ amplius ꝓgrediamur. Gloſa ordinaria ſuꝑ ſe
xto caplo Geñ. i. vbi textꝰ ait. Gigantes aũt erant ſuꝑ terrã in
diebus illis. poſtq̃ eñ ingreſſi ſunt filij dei ad filias hoim. illeq;
genuerũt filios. Jſti ſunt potẽtes a ſeculo ꝛ viri famoſi. hec tex-
tus. Gloſa aũt deſuꝑ ait. Nõ eſt incredibile ab hoibus ꝙ ab an
gelis vel a q̇buſdam demonibus q̇ mulieribus ſtẽ improbi eiuſ
modi hoies ſunt procreati. qui poſt diluuiũ corpora non ſolũ
virorum ſed etiã mulierũ incredibili magnitudine extiterũt. hec
gloſa Sigiſmundus Mirabilis foret hec gloſa ſi hoc eſſet
verum ꝙ angelus vel dyabolus poſſet procreare filios

Ulricus. Joſephus iudeoꝝ nobilis princeps virtutiqꝫ multa
rũ rerꝝ diſertus. quẽ etiã Hieronim⁹ laudibus effert. hoc idẽ ſu
ꝑ illũ paſſum ſcribens aſſerit illos ex ɔcubitu ſpirituũ immũdo
rum cũ mulieribus patrato natos fuiſſe Coradus Adducã
etenĩ ꝓpinquiores hyſtorias: Grãfridus anthiſiodorus ſcribit, p
ut eundẽ Uincentius in ſpeculo naturali libro tercio recitat di
cens. quõ qdã decanus ſacerdotũ cũ ſorore ducis burgũdie re
gi cecilie Rogerio deſpõſata aliquãdiu regnũ inhabitaſſet. ibi
certiſſime cõperit. ꝙ narrabat qdam iuuenis ſtrennu⁹ ⁊ natãdi
arte peritus circa crepuſculũ noctis lucẽte luna in mari balneãs
mulierẽ poſt ſe natantẽ ꝑ crines apprehẽdit. tanqꝫ vnũ ex ſocijs
qui eũ vellet mergere. eãqꝫ alloquẽs nullũ verbũ extorquere po
tuit. optamqꝫ pallio in domũ eam duxit. ⁊ tandẽ in vxorem ſo
lemniter accepit. Increpatus aliqñ a ſocio quodã ꝙ fantaſma
accepiſſet. expaueſcens eripuit gladiũ minat⁹ eſt in ɔſpectu eiuſ
dem mulieris filiũ quẽ ex ea ſuſcepat volẽs interficere niſi illa lo
queret̃ ⁊ diceret vñ eſſet. Que inqt. ve tibi miſero vtilem perdis
vxorem dũ me cogis effari Tecũ eſſem. ⁊ tibi bñ foret ſi inuictũ
mihi ſilentiũ ꝑmiſiſſes. nũc aũt deinceps me nõ videbis: et mox
euanuit. Puer aũt creuit ⁊ marinũ balneũ frequẽtare cepit. tan
dem vna dierũ fantaſtica illa mulier corã multis eunde puerꝫ
in eiſdẽ fluctibus occurrentẽ rapuit. quẽ ſi verus hõ fuiſſꝫ mare
ad littus expellerere debuiſſet Sigiſmũdus Fuit igit̃ ne tal̃
puer verus vel fantaſticus Cõradus Ex hyſtoria dep̃hendit̃
ꝙ talis puer comedit bibit ⁊ ambulabat. ⁊ multis ãnis educat⁹
fuit Ulricus. Pro quo iſte puer ⁊ Merlin⁹ habiti fuerint ꝓpe
finẽ enudabimus. nũc interim ad alias huiuſce rei hyſtorias ꝑ
gamus Sigiſmũdus Perge igit̃ Cõradus. Helimandus
q̃rto libro (quẽ Uincẽtius recitat) ꝑiter narrat. cui⁹ verba ſtꝫ hec
In colonienſi dyoceſi famoſum ⁊ imane palaciũ in littore rheni
fluminis ſupẽminet qđ iuuamẽ nũcupat̃. vbi pluribus olim cõ
gregatis principibus iprouiſe aduenit nauicula. quã collo alli
gatã cignus trahebat argentea cathena Exinde miles nouus ⁊
incognit⁹ oib⁹ exilijt. ⁊ cign⁹ nauẽ reduxit Miles poſtea vxorẽ

duxit ꝛ liberos ꝓcreauit. Tandē in eodē palacio reſidens et cignū videns aduentantē cum eadem nauicula ꝛ cathena ſtatim in nauem ſe recepit ꝛ de cetero nō ꝯparuit. ꝓgenies aūt vſqꝫ hodie ꝑſeuerat. hec Helmādus Sigiſmūdus. q̄uis hmōi hiſtoriarū autores graues ſint. graue tn̄ nō minus eſt credere talia facta fuiſſe, ꝛ ſi facta quō talia intelligenda ſint. Etem̄ qꝛ dicis te in fine hmōi dubia ꝑ tua capacitate reſoluturū. idō ad alia trāſco

Capitulū Octauū

Sigiſmūdus. vtrū ſtrige ꝛ malefice poſſint futura p̄dicere ꝛ ſecreta principū conſilia reuelare Cōradus Audiuimus ꝙ merlinꝰ multa futura p̄dixit que etiā facta ſunt. vt ex hyſtorijs depꝛhendimꝰ Item nōne Balaā ariolus vt teſtaꝛ ſcriptura multa futura p̄dixit. Item nonne dyabolus in ſpē Samuelis ad ꝓuocatōez phitonice p̄dixit ſaul ꝛ omnē eius familiā in bello caſurū. quod ita factū eſt. vt patet Regū primo. Cecidit em̄ ſaul ꝛ ionathas filiꝰ eius ꝛ familia ſua in bello ꝛ mortui ſunt Sigiſmūdus. nōne futuroꝝ cognitor ſolus eſt deus. ſecretorūqꝫ inſpector q̄ eſt prima cā ꝛ primus motor oīm Ulricus Eſt nāqꝫ. ſꝫ nihilominus tn̄ dyabolus futura p̄dicere p̄t. videmꝰ em̄ ꝙ medici ꝛ aſtrologi ꝛ alij ſapiētes hoīes ſepe futura ꝓnoſticāt Sigiſmūdus. q̄uis futura p̄dicūt. nō tn̄ eſt necē vt ita eueniant. Ulricus. Recte arguis colendiſſime princeps. qꝛ oīa ſunt in ꝑtāte dei cuiꝰ nemo ē ꝯſiliarius niſi ipſe ſibijpſi Sigiſmūdus. Uellē tn̄ libēter ſcire quō dyabolus futura p̄dicere p̄t Ulricus. Audi ꝟba Augꝰ. in decreto poſita in. c. ſciendū. xxxvi. q. iiij. vbi ait. Sciendū hāc eſſe naturā demonū vt aerei corpis ſenſus terrenoꝝ corpoꝝ ſenſum facile p̄cedant celeritate. ꝛ ꝓpter aerei corpis ſupiorē mobilitatē non ſolū curſus quorūlibet hoīm vel ferarū. verūetiā volatus auiū incōpabiliter vincūt. q̄bus duabus rebus q̄ntum ad aereū corpus attinet predici. hoc eſt acrimonia ſenſus ꝛ celeritate motus multa an̄ cognitate ꝓnūciant. q̄ hoīes p̄ ſenſus terreni tarditate miranꝛ. Accidit ꝛ demonibꝰ ꝑ tā longū tp̄s quo eorū vita ꝓtenditur reꝝ longe maior expientia q̄ꝫ p̄t hoībus propter vite breuitatem accidere. Et ꝑ has efficacias (quas natura cor

poris aerei ſortita eſt) nõ ſolũ futura predicũt. verũetiam multa
faciũt. q̄ qm̄ hoi̇es dicere aut facere nõ pñt. eos dignos q̄ eis ſer
uiant ꝛ dignos honores deferant arbitrant᷑. inſtigante maxime
vicio curioſitatis ꝓpter amorez felicitatis falſe atq̃ terrene. Nũc
qꝛ de diuinatõe demonũ queſtio eſt primo ſciendũ eſt. qꝛ ipi ple
rũq̃ ea pñunciãt que ipſi facturi ſunt. Accipiũt em̄ ſepe ptãtem
morbos immittere. ꝛ ipm aerẽ viciando morbidũ reddere. ꝛ ꝑ
uerſis ꝛ amatoribus terrenoꝝ malefacta ſuadere. de quoꝝ mo
ribus certi ſunt qꝛ eis talia ſuadentibꝰ ꝯſenſuri ſtꝫ. ſuadentibus
miris ꝛ inuiſibilibꝰ modis ꝑ illã ſubtilitatem corꝑa hoim nõ ſen
tientiũ penetrãdo. ꝛ ſe cogitatõibus eoꝝ ꝑ q̄dam ymaginaria
uiſa miſcẽdo ſiue vigilantiũ ſiue dormiẽtiũ Aliqñ ãt ipi faciũt
illa q̄ ſcꝫ naturalibꝰ ſignis futura ꝓnoſcũt. ꝛ q̄ in hoim mẽtes ve
nire nõ pñt ante predicũt: neq̃ em̄ qꝛ ꝓuidet medicꝰ quod ꝓui
dere neſcit huiꝰ artis ignarus. iõ diuinꝰ habẽdus eſt. Quid ãt
mirũ. ſi queadmodũ illa corꝑis hũani ꝑturbata vel mortificata
tẽperie ſeu bonas ſeu malas futuras ꝓuidet valitudines. ſic de
mones in aeris infectõe ſibi notas. nobis aũt incognitas futuras
ꝓuident tẽpeſtates. Aliqñ etiã hoim diſpões nõ ſolũ voce ꝓla
tas. verũetiã cogitatõe cũ ſignis q̄dam ex animo exprimunt᷑ in
corꝑe. q̄re etiã multa futura predicunt alijs videlicet mira q̄ iſta
diſpoſita ignorarũt. hec Auguſtinus Sigiſmundus. Eſt ne
igit᷑ ipſis credendum Ulricus. Prorſus nõ Sigiſmundꝰ
Quare Ulricꝰ. Qm̄ ipi etiã demones qñꝫ fallunt᷑. ꝛ ſic etiã fal
lunt ꝛ decipiunt hoi̇es Sigiſmundꝰ. Da exemplum Ulricꝰ
Legit᷑ in legẽda ſanctoꝝ ſymonis ꝛ iude. qꝛ cũ wardach prin
ceps regis babiloniorꝝ aduerſus regẽ indoꝝ bello certare vellꝫ
magos ꝛ ariolos ꝯſuluit. vt ſuꝑ euẽtũ belli rñſa a dijs reciperẽt
et demones rñderunt grãde bellum futuꝝ fore. ꝛ ex vtraq̃ ꝑte
interfici preliãtes. qđ audiẽs dux doluit valde. Apl'is ãt ſymõi
et iude ridentibꝰ ait. me timor inuaſit vos ãt ridetꝫ. Dicunt apl'i
ceſſet timor nobiſcum pax intrauit ꝓuinciã iſtaꝫ. cras em̄ hora
tercia veniẽt quos premiſiſti cum legatꝫ indoꝝ: q̄ pace vr̃a gra
tãter accepta pactuz firmiſſimuz tecuz faciẽt Sil'i mõ arioli riſe

runt dicentes duci. Noli dñe hoībus ill' credere mēdacibus ad
uenis ꝛ ignotis. qui ideo aliqua loquunť ne exploratores teneā
tur. Iſti dij q̄ nunq̄ȝ fallunt dederūt tibi reſponſum vt cautus ꝛ
ſollicitus ſis. Quid multa. craſtino die venerūt nūcij q̄ miſſi fue
rant ꝛ nūciauerūt ita eſſe ſicut apoſtoli dixerūt. Ecce ꝙ demo-
nes falſi extiterūt. ꝛ mēdacia predixerūt. ꝛ ꝓculdubio ipſi demo
nes ſi potuiſſent ꝛ ſciuiſſent libēter vera reſpōſa dediſſent. cū il-
lud mendaciū eiſdē demonibus in preiudiciū tetēdit. Sȝ quia
futura ignorabāt. iō ſeipſos fefellerūt. Sic itaq̄ȝ habes ꝙ etiam
ipſi demones met fallunť. Sȝ iſtud notandū eſt ꝙ cū ipī demo
nes dubitāt de euentu eoꝝ que p̄dicūt. q̄d igitur faciūt cū dubi
tant. Ait Aug⁹ in dicto caplo ſciendum Sȝ ne inquit apō cul
tores ſuos pōdus autoritatis omittant id agūt vt interp̄tibus
ſuis ſignoꝝ ſuoꝝ ꝯiectatoribus culpa tribuať qn̄ ipſi decepti fu
erint vel mētiti. hec Aug⁹ Sigiſmūdus: Pone exemplum:
Ulricus. Legiť de quodā principe q̄ aduerſus romanos pu
gnare volens deos ſuos. i. demones ꝛ ariolos ſuꝑ victoria cōlu
luit. q̄ euentū belli ignorantes. vt tm̄ aliq̄d reſponderent ne futu
ra ignorare arbitrenť dixerūt. Rhomanos te vincere certū ha-
be. Poteſt aūt ille accūs te varijs mōis cōſtrui. ita ꝙ ſi ipſe dux
romanos viciſſet conſonū rn̄ſioni fuiſſet. Si vero a rhomanis
victus fuiſſet. rn̄ſioni demonū imputari nō potuiſſet. Un̄ igitur
ambigua obſcuritate rn̄ſa dari ſolent Item ſepe ꝓ ſua eoꝝ vo-
lūtate fallūt ꝛ mēdacia dicunt. qm̄ pleni ſunt inuidia. ꝛ gaudēt
dū hoīes in errorem mittūt ꝛ decipiūt. Un̄ ꝑiculoſum eſt eiſdeȝ
credere. qm̄ neſcit hō qn̄ ipē fallitur. Sic igiť clemētiſſime prin-
ceps habes quō ipī ſecreta ſcire ꝛ futura p̄dicere pn̄t. et ꝙ fides
eoꝝ dictis adhibenda nō eſt. qꝛ in eis nō eſt veritas

Capitulū Nonū.

Sigiſmūd⁹ Satis iā dubioꝝ nro
rū occaſiōe vos hincinde allegātes audiui-
m⁹. nūc nr̄i ꝓpoſiti mēs finē determinatōis appetit. q̄d igiť ſenti
as placet vt detegas Ulri. Que igiť dubia reſolui cupis Si
giſ. Utrū demones pn̄t ꝓuocare grādines ꝛ fulmīa ꝛ tonitrua.

Ulricus. Dico ꝙ nō poſſunt. niſi quādo ⁊ ꝗbus ac inq̄ntum a deo ex cauſa maieſtatē ſuā mouente eiſdem ꝯceditur Sigiſmundus. Super quo fundas hanc ꝯcluſionē Ulricus. Super prius deductis. Inſup̄ Johānes damaſcenus libro ſcđo ait. Non habent demones virtutes aduerſus aliquē niſi a deo diſpenſante ꝯcedatur. ſicut in Job patuit. ⁊ etiā in porcis quos diuina ꝑmiſſione ſubmerſerunt in mari. vt pꝫ in euangelio Etiā habent poteſtatem transformādi ſeu transfigurādi ſe in quācūqꝫ volunt figurā ꝫm hymaginē. i. ꝫm fantaſiam. Item Gregorius in dyalogo libro tercio ait. Abſqꝫ omnipotentis dei conceſſio-

ne nullam habet poteſtatem ꝯtra hominẽ malignus ſpiritus. q̃
etiã in porcos trãſire non potuit niſi ꝑmiſſus Sigiſmundus
Quid eſt hoc dicere: in porcos trãſire nõ potuit Ulricus. In
euangelio legit᷑. ꝙ cũ xps demoniacũ curaſſet. ⁊ legionẽ demo
nũ ab eo eieciſſet. petierunt demones licẽtiã a domino vt porcos
ingredi poſſent. qua habita porcos intrauerunt. qui impetu fac
to in mari ſe precipitauerũt ⁊c. Ecce ꝙ demones nõ audebant
porcos intrare ⁊ eos moleſtare niſi prius a deo obtenta licẽtia
Sigiſmũdus. Cognoſco itaqꝫ vt cũ eiſdẽ a deo ꝑmiſſum fue
rit. ꝙ extunc nocere poſſunt Ulricus. Recte cognoſcis. vnde
ait Hyeronim⁹ ſuper pſalmũ. xxxiiij Itaqꝫ de q̃buſdã in pſalmo
dicit᷑. Fiat angelus domini perſequens eos. id eſt dyabolus ſeu
ſpiritus malignus. quia dominus creauit illum ⁊ ipſuꝫ habꝫ in
ſua poteſtate Ecce ex hoc habes ꝙ ſepe deus ꝯcedit dyabolo vt
perſeq̃tur homines. Item beatus Auguſtinus de diuinatione
demonũ ait. Accipiũt aũt ſepe poteſtatem ⁊ morbos immitte-
re ⁊ aerem viciando morbidũ reddere. ⁊ peruerſis malefacta ſua
dere. qꝛ beatus Aug⁹ in libro de trinitate tercio dicit. Ex ineffa
bili aũt dei potentatu fit ꝙ poſſent mali angeli ſi ꝑmitterent᷑. iõ
vero nõ poſſunt: q̃a non ꝑmittunt᷑ Sigiſmũdus. Cum autẽ
demonibus talia facere a deo ꝑmittatur. poſſunt ne tũc pro eo-
rum libito nocere q̃ntum volũt Ulricus. Non niſi tantũ q̃n
tũ eis facere ꝑmittitur. Et ideo Auguſtin⁹ in eodẽ loco in tercio
libro de trinitate ait. iõ non pñt qꝛ non ꝑmittunt᷑. Subiungit
etiã dicens. Neqꝫ eñ alia occurrit ratio cur magi nõ potuerunt
facere cinephes qui ranas ſerpenteſqꝫ fecerũt. niſi q̃a maior ade-
rat ꝓhibentis dei dñatio per ſpiritũſanctũ. quod etiã magi con
feſſi ſunt dicentes Digitus dei eſt hic ⁊c. ꝑut Exodi. viij. capitu
lo dicitur: vnde Johannes chꝛiſoſtomus ſuper Matheũ libro
primo ait. Homines aũt nõ quantũ vult temptat dyabol⁹. qm̃
q̃ntũ ad ſe nũq̃ʒ ceſſaret a tẽptatione. Neqꝫ eñ habet aliũ actuꝫ
non eñ manducat neqꝫ dormit. nec aliud operat᷑ niſi ꝙ temptet
fallat ⁊ ſubuertat. hic cibus illi⁹ eſt. Ecce ergo ꝙ Johãnes chri
ſoſtom⁹ dicit. Non q̃ntuꝫ vult tẽptat ⁊c. Et in ſecũdo libro ſentẽ

tiarū diſt.vij. Petrus lombardus ait Demonū aūt ſcia ac virtu te exercent etiam artes magice.q̇bus tamen tā poteſtas ꝙ ſcien tia a deo data eſt.vel ad fallendū fallaces ſicut egyptios ⁊ etiam impios magos data eſt:vt eorundē ſpirituū operatione videren tur admirandi a q̇bus erant damnandi.vel ad mouenduꝫ fide les ne tale quid facere pro magno deſiderent. vel ad exerceuduꝫ ſeu probandū iuſtoꝝ patientiā. Nec putanduꝫ eſt demonibus hanc reꝝ viſibiliū materiaꝫ ad nutū ſeruire.ſed deo poti⁹ a quo hec poteſtas datur Sigiſmūdus. Nunc ſi poſſibile foret de ducere cuperem libēter ſcire qn̄ deus glorioſus demonibus cō cedat ⁊ permittat nocere terre ⁊ hoībus.ac ſubuertere aerem in aquas ⁊c̄ Ulricus Grauis eſt hec queſtio.quis eīm nouit ſen ſum domioi ⁊ q̇s conſiliarius eius fuit.vnde exclamat apoſtol⁹ Paulus ad rhomanos.xi. O altitudo diuitiarū ſapientie ⁊ ſciē dei.ꝙ incōprehenſibilia ſunt iudicia dei ⁊ inueſtigabiles vie eius quis eīm cognouit ſenſum domini aut quis conſiliarius eius fu it.aut quis prior dedit illi ⁊ retribuetur ei Sigiſmūdus. Et ſi archana dei inueſtigare nō liceat loq̄mur tn̄ quantum nobis ab alto de gratia dei ꝯceditur Ulricus. Dico itaqꝫ ꝙ ſepenu mero aeris ꝑturbatōem tēpeſtates tonitrua ⁊ alia abſqꝫ mini ſterio demonum poſſe fieri ex diſpōe naturali planetarūqꝫ mo tu diuina bonitate aſtra curſus ſuos agere permittente.⁊ de illis cauſis ſatis tractant philoſophi.prout Areſtoteles in libris me theororum ſcribit Sigiſmūdus. De hoc non eſt dubiū quin naturali motu talia fieri poſſint.ſꝫ queſtio eſt qn̄ ꝯcedatur dya bolo hec faciendi poteſtas Ulricus. Miſericordiſſimus do minus deus oīpotens qui ſua pijſſima prouidentia ac ſapien tia ad vtilitatem hominū atqꝫ ſalutem ſingula regit ⁊ diſponit cuncta ſuauiter quādoqꝫ talia fieri ꝑmittit in penā propter cor rectionem peccatoꝝ.quādoqꝫ in temptionē propter augmenta tionē meritoꝝ.qn̄ꝫ vero in prodigium future gratiarūactionis

Sigiſmūdus Ex quo deus quādoqꝫ talia fieri ꝑmittit prop ter correctionē peccatoꝝ Ex hoc iam mihi occurrit queſtio quo modo vel qualiter deus corrigat vel puniat peccata hominum

c 2

Ulricus. Quãdoq3 ſcienter qñ3 ignoranter Sigiſmũdus Quõ ſcienter Ulric⁹. Ut cũ homines puniũt manifeſte. ſcienter aſpiciunt ꝓpter delicta ſe punitos fuiſſe. Sic cognouerũt homines in zodome ⁊ gomorre ſubuerſione ſe ob peccata eoꝝ punitos fuiſſe. ſic etiã cunctis videntib⁹ abyron ⁊ datan terra abſorbuit Sigiſmũdus. Sed quõ ignorãter Ulric⁹ Hic pũctus reſpicit pſentem materiã: ignoranter itaq3 qñ3 deus punit. peccatũ per angelũ. quãdoq3 ꝑ hoiem. qñ3 per dyabolũ Sigiſmũdus. Prebe exemplũ vbi ꝑ angelũ correxerit Ulric⁹ Dicitur eñ Iſaye. xxxviij. Cum ſennacherib veniſſet ad obſidẽdũ iheruſalem. egreſſus eſt angelus dñi ⁊ ꝑcuſſit in caſtris eius cẽtum ⁊ octagintaquinq3 milia viroꝝ. Ecce itaq3 ꝙ deus ꝑ angelũ ſuum puniuit ſuꝑbiam aſſyrioꝝ tot milia eorũdem occidẽdo Sic etiã duriciam pharaonis ⁊ egyptioꝝ puniuit. per angelu3 omnia primogenita egypti interficiendo Sigiſmũdus Quõ autem punit per hoies Ulricus Exempla plura habes in. c. remittunt. xxiij. q. v. in ꝟſi. hinc notandum. Itaq3 ppl's hebreorũ ꝑ Nabuchodonoſor: Item ꝑ Anthiochũ. Item ꝑ Tytu3 ⁊ Ueſpaſianũ punitus eſt ⁊c. Dicit eñ ibi textus. Aſſur. i. ſennacherib erat virga furoris domini. q2 per eũ innumeras gẽtes diuina iuſticia flagellare diſpoſuit. Sic Attila rex hunoꝝ flagellũ dei ſeſe nominauit. Item ſubiũgit textus. Ipſe vero aſſur nõ cognouit q2 in ſuꝑbiam elat⁹ victoriã quã aſſecutus fuerat non diuine potẽtie ſ3 ſuis viribus attribuit. Uñ cõtra eius ſuꝑbiã loquit. dñs. Nũquid gloriabitur ſerra ꝯtra eũ qui ſecat. aut exaltabit ſecuris contra eũ qui cedit in ea. Hec textus in dicto canone remittũtur Sigiſmundus. Nunc ad terciam ſpeciem. ſ. quõ deus per dyabolum punit Ulricus. Et hec ad materiam facit. Audiuimus eñ ſupra in pſalmo ꝓphetam dicentẽ. Fiat angelus dñi. i. dyabolus perſequens eos ⁊c. cum alijs enumerat3 autoritatibus. Et ita affligit. qñ3 peccator in corꝑe. quãdoq3 in rebus: In corꝑe videmus torqueri enarguminos demoniacos et obſeſſos. Sic etia3 videmus propter peccata multas infirmitates homines ꝯtrahere Et ideo dicit textus in. c. cum infirmi-

tas de pe. ⁊ re. vbi ait Cū infirmitas corporal' nonnunq̄ ex pec
cato proueniat dicēte domino ad languidū quē sanauerat Ua
de ⁊ noli amplius peccare ne deterius aliq̄d cōtingat. Presenti
decreto statuimus ⁊ precipimus medicis corpo⁊. vt cū eos ad
infirmos vocari ꝯtigerit. ipsos an̄ omnia moneāt ⁊ inducant vt
medicos animarum aduocent. vt postq̄ fuerit homini de spiri
tuali remedio prouisum ad corporal' medicine remediū salubri
us ꝓcedant. cū cessante causa cesset ⁊ effectus ⁊c. hec textus Ex
emplū habes de nabuchodonozor rege babilonio⁊. qui ꝓpter
peccatū superbie sue tātis calamitatibus mētis ⁊ corporis affec
tus fuit vt instar q̄drupedis incederet bouem se fore arbitratus
gramina comedisse dr ⁊c. Unde succedit textus in c. Si ꝑ sorti
arias: xxxiij. q. i. vbi ait text⁹ Si ꝑ sortiarias atq; maleficas ar
tes occulto. sed nūq̄ iniusto dei iudicio ꝑmittente ⁊ dyabolo ꝑ
parante concubitus nō seq̄tur ⁊c. Ecce canonē determinare q̄
occulto dei iudicio procurāte dyabolo hō maleficiari pt. Et sic
habes q̄ deus in ferendis penis vtitur dyabolo pro ministro

Sigismūdus Quō igit' malefice mulieres asserunt ⁊ credūt
seipas talia facere. videlicet turbare aerem. ꝓcurare tēpestates.
morbos inferre hoībus Ulricus Ipse dūtaxat pro earūdem
stulticia se talia facere credūt. ⁊ tamē sua credulitate decipiuntur

Sigismūdus. Quō nam Ulricus Nā cum dyabolus ex
motu elemento⁊ ⁊ planetarū cognoscat mutatōem aeris ⁊ tēpe
statem fieri debere. q̄s tn̄ ip̄e dyabolus vt supra diximus facili⁹
et citius q̄ hō prescire poterit Uel cū diuina ꝑmissione aliqua
plaga ⁊ peccato⁊ correctio suꝑ terrā aliquā iusto dei iudicio ca
dere debet. cuius q̄dem plage ⁊ correctionis ipse executor a diui
na ꝓuidentia deputatur. ita vt hmōi plagam p̄noscit futurā Et
extunc ꝯmouet mentes hmōi maleficarum mulierū aliq̄n eisdē
ꝑsuadendo. aliq̄n ob inuidiam quā tales scelerate mulieres ad
uersus proximum gerūt in vindictam mouendo easdem sollici
tat. quasi ipsas mulieres doceat. huiusmōi tempestates ⁊ aeris
turbationes prouocare. Sigismundus Quid faciendū igit'
easdem docet. aut quō ipsas instruit vt ip̄e mulieres huiusmodi

incõmoditates ſeu damna prouocēt. ⁊ ſuo maleficio perficiant
Ulricus. Conſulit ⁊ docet eas aliq̇d ſtultum ⁊ fatuū facere
et quod ad hmōi factū nihil pertinet Sigiſmūdus Si ſtul-
tū quid igit̃ eas doceat. vñ nanqȝ ꝓuenit ꝙ poſtq̃ȝ mulieres hu-
iuſmodi documēta ſequūtur pro earundē voluntate tales tēpe
ſtates ſuccedunt ⁊ eueniūt Ulricus. Ecce cū dyabolus preui
deat vel ex curſu nature ⁊ elementoꝝ. vel ex ꝑmiſſione diuina ſu
per aliquam terram plagā infigere debere. ſibiqȝ poteſtatē faciē
di ꝯceſſam eſſe. ⁊ ſic hmōi euentū al's futurum fore nihilominus
tamen vt mulieres hmōi ſcelerate credant ſe ex doctrina dyabo
li talia efficere. dyabolus inſtruit eaſdē vt quādoqȝ accipiāt lapi
des ſilicis ⁊ verſus occidentē poſt terguȝ ꝓijciant. aliquando vt
arenā aque torrentis in aerē ꝓijciant. aliqñ ꝙ in aliq̃ olla pilos
porcoꝝ bulliant. aliquando ꝙ trabes vel ligna in ripas trāſuer
ſaliter collocent. ⁊ ſic de alijs fatuitatibus. ⁊ tñ talibus faciendis
cōmuniter dyabolus prefigit eis diē ⁊ horā. vñ fatue hmōi mu
lieres dyaboli doctrine credentes talia ⁊ his ſimilia faciūt. Ita
qȝ poſtq̃ȝ ipe talia fecerunt. at ſuccedentibus tempeſtatibus grā
dinibus ⁊ alijs incomoditatibus quas dyabolus al's in tali tē-
pore nouit (vt premiſſum eſt) profuturas. extūc credunt ille ſce
lerate fatue mulieres euentus hmōi ex facto earū proceſſiſſe. cū
tamē talia eaꝝ facta non poſſint vnicā guttam aque prouocare.
Uerum expoſt ipe hmōi mulieres gratificant̃ dyabolo adoran
tes eū ⁊ immolantes ei. ac holocauſtomata vel q̇d aliud eidem
offerentes. Nam q̇s tam hebes mentis eſt qui credere poſſet ꝙ
ex huiuſmodi fatuitate ⁊ mulierū ſtulta operatione vna tā immē
ſa ſpera aeris ⁊ alia elementa deberent cōmoueri intantū vt grā
dines tonitrua ⁊ fulmina ꝓuocarent̃. Sigiſmūdus. Sȝ q̇d
ad hoc dicis. videmus nanqȝ vnā totam terram ſepe periclitari
in qua non oīes homines deliquerunt Ulricus. Sepe iu-
ſtus perit cum impio Sic etiā q̇s punitur pro alio Nam Gene
ſis. xix. legitur: ꝙ dum zodoma ⁊ gomorra propter peccatū ſub-
merſe fuerunt. certe pariter alie ciuitates cum eis perierunt prop
ter vicinitatem. vt Segor ⁊ Jegor. ⁊ tñ hee ciuitates nō peccaue

runt. Sic in ſecūdo libro regum videmus. dū Dauid coraȝ do
mino populū numerando peccaſſet: ꝙ propter peccatū dauid
(et ſic vnius hominis) multitudo hominū. ⁊ ꝑ ꝯſequens multa
milia hoīm perierunt ⁊ mortui ſunt. Cum aūt legimus deū taȝ
innumerā multitudinē hominū percuſſiſſe propter peccatū dū-
taxat vnius hominis. ſcȝ propter numerationē filioꝝ iſrael. quo
modo igitur puniet deus populū propter grauiora peccata. vt-
puta propter hereſes ⁊ blaphemias. Cum autē tales mulieres
vt ait textus in. c. epiſcopi. xxvi. q. v. deum abnegent ⁊ ſe ſathane
tradant dyabolū adorantes ⁊ ſacrificia ipi offerentes. quis du-
bitat quin vna tota villa in qua tales ſcelerate mulieres degunt
et tolerantᷣ infelicior eſſe ⁊ hmōi ruinam ex diuine maieſtatis vl
tione timere habeat Sigiſmūdus: Videmus itaqꝫ determi
nationē duarū cauſaꝝ qbus dyabolus nouit futuras tempeſta
tes. videlicet cauſam motꝰ aſtroꝝ ⁊ diſpoſitionis naturalꝰ elemē
toꝝ ⁊ alteram cauſaȝ diuine vltionis ſeu correctionis peccatoꝝ
Quid igitᷣ erit. cū huiuſmodi nocumenta probis ⁊ iuſtis homi
nibus etiā euenerint Vlricus Poſuimus ſupꝛius etiam alias
vias diuine permiſſionis. videlicet ꝙ quandoqꝫ in temptatio-
nē iuſtorum ob augmentandū meritū permittit deus Sigiſ
mūdus Oſtendas hoc Vlricus. Nōne Job iuſtus ⁊ laudās
deū erat. ⁊ tn̄ tēptauit eū dominus in bonis agris armētis gre-
gibus ⁊ filijs. ⁊ expoſt in corpore dando tēptandi poteſtatē dya
bolo. qui etiā eum grauiſſimo vlcere ꝑcuſſit. Et quia in his om
nibus repꝛtus eſt iob patiens ⁊ humilis. vnde apud deuȝ meru-
it. Nonne etiā beatꝰ Anthonius heremita vir ſanctus ⁊ religio
ſus ⁊ deo amabilis a dyabolo ſepe tēptatus ⁊ grauiter ꝑcuſſus
fuit adeo ꝙ quaſi defeciſſet. at vt ſic meritū eiꝰ ampliatū fuit Le
gitur em̄ in legenda eiuſdē. ꝙ beato Anthonio in quodā tumu
lo latitāte multitudo q̄dā demonū eū varia cede lacerauit adeo
ꝙ miniſter eius de villa veniēs ipm ſemiuiuū inuenit. ac ꝓprijs
humeris ſuis ad villam in quaddam hoſpitium ipſum portauit
quo audito omnes vicini illic conuenerūt. ⁊ cum poſt planctuȝ
magnū funeris iā media nocte dormirēt Anthoniꝰ ſubito reui

niſcens. vocato miniſtro fecit ſe in ſilentio ad tumuluz reportari
ibiq; prioꝝ vulnerum dolore proſtratus cũ ex animi virtute cõ
flictũ demonum ꝓuocaſſet. ⁊ ſtatim illis in varias beſtiarũ for
mas mutatis ab eoꝝ dentibus cornibus ⁊ vnguib⁹ lacerat⁹ fu
iſſet. ſubito radi⁹ q̇dã lucis demones in tenebras fugauit Sta
timq; ſanatus xp̄m pñtem intelligens dixit. Ubi eras bone ieſu
vbi eras. q̄re a principio nõ affuiſti vt curares vulnera mea. Et
vox ad eum facta. Anthoni inq̄t hic erã: ſed expectabam videre
certamen tuũ. nũc aũt q̇a viriliter dimicaſti in toto orbe te faciã
nominari. Hec Uincẽtius in hyſtoriali ſpeculo libro. xiiij. reci
tat Athanaſiũ notaſſe. Uñ dicit̃ Jacobi. i. Beatus vir q̇ ſuffert
tẽptationem. quia cum probatus fuerit accipiet coronam vite

Sigiſmundus. Nunc ſatis habeo ꝙ ex facto taliũ mulieruz
neq; tẽpeſtates neq; grãdines ſeu alia mala fieri poſſe. Sed dũ
taxat vel ex motu naturali vel ex ꝑmiſſione diuine bonitatꝫ. que
vel in penam vel in meritũ ex ſua ineffabili pietate talia euenire
dyaboloꝝ miniſterio permittit. Idcirco placet iter noſtrum ad
alias queſtiones dirigere

¶ Sigiſmũdus. Utrũ ſtrige ⁊ malefici poſſunt miniſterio
demonũ ſeip̄os ac alios hoies in alias formas ſpecierũ ſeu aĩali
um tranſmutare Ulricus. Ex cauſis ſupradictis pñt attamẽ
apparenter ⁊ cũ preſtigijs facere. Sigiſmũdus. Quid nã eſt
preſtigium Ulricus: Ars trãſformãdi formas iuxta apparẽ
tiam preſtigiũ dicit̃. quaſi ꝑſtringens oculos. Sicut ait Iſido
rus ethimol̃. viij. Ita ꝙ ip̄i demones ꝑſtringendo oculos faciũt
appꝛentiam q̄ homo iudicat rem alterius forme q̄z eſt. ita ꝙ quis
vidẽs hoiem credit eũ eſſe azinũ aut lupũ. ⁊ tñ quiſq; retinet for
mã ſuam. q̄zuis oculi nr̄i decipiãt̃. ⁊ ad aliã ſpẽm erroneo iudicio
deducant̃: Sic ſymõ mag⁹ ꝑſtrinxit oculos neronis ⁊ carnificꝫ
q̇ decollando arietẽ credidit ſe ſymonẽ decollaſſe. in oculis ſuis
miniſterio demonis ꝑſtrictis deceptus. Itẽ habet̃ de ſctō Ma
chario egyptio heremita ꝑut Uincẽtius narrat in ſpeculo hyſto
riali libro. xviij. ꝙ cũ q̇dam egyptius veſano amore vxoris alte
ri⁹ langueret. nec ad effectũ concupiſcentie ſue ꝑuenire potuiſſet

eo q̃ illã v̾ginitatis ſue coniugẽ nimis amaret. ⁊ maleficũ precatus eſt vt aut ab ea ſe amari faceret. aut a marito ꝓprio repudiari. qui multis allectus muneribus ſolito ſue artis ingenio fecit illam equã videri. Itaq̧ vir eius turbatus q̃ equã ſub lectulo iacentẽ videret ingemiſcens flebat. eo q̃ illã alloquens nullũ reſpõſum audire poterat. Adductis ergo p̃ſbiteris q̃d illa pateretur oſtendit. ⁊ nec ſic q̃dem calamitatis cauſam agnouit. Alligatam igitur eã in morem iumenti ad deſertũ duxit. Cũ iam celle ſancti Macharij appropĩnq̃ret monachi arguebant eũ cur cũ equa ad monaſterium veniret. vxor inquit mea hec fuit. ſed in equam conuerſa iã tercia dies eſt ex quo cibum non ſumpſit. Quod cũ ſancto Machario (cui iã deus hoc ip̃m notũ fecerat) retuliſſent Vos inquit equi eſtis ⁊ equorũ oculos habetis. Illa nãq̧ mulier eſt. nec in illam figurã transfigurata videtur niſi in eoꝝ oculis qui preſtigij vanitate fallunt̃. Mox eñ aquã bñdictã infundens orõne cõpleta ſubito eam omĩbus videri feminã fecit. cãq̧ refici iuſſit ⁊ cum viro ſuo reuerti dicens: Nũq̃ a cõmuniõe ſanctoꝝ miſterioꝝ neq̧ ab eccleſie orõne diſcedat. Hec eñ idcirco ꝑpeſſa eſt quia p q̃nq̧ ſeptimanas miſteria diuina nõ attigerat Ecce igit̃ q̃ non omniũ oculi perſtricti erant. q̃a oculi beati macharij non erant perſtricti. Sigiſmũdus. Profecto hec hyſtoria multũ facit ad propoſitũ. Ulricus. Certe quadã vice ea de re cũ colendiſſimo domino Ottone ex comitib᷒ de ſonnenberch epiſcopo Conſtantienſi. q̃ etiam multarũ rerũ cognitionẽ habet ac litteris pro magno deſiderio intendit me diſputaſſe memini: hic eandẽ hyſtoriam in mediũ attulit. que me in materia preſtigij ꝓpter eiuſdẽ etiam dñi epiſcopi autoritatẽ ⁊ frequens ſtudiũ ſuũ. cuius etiam ego humilis famulus exiſto. ⁊ ſub clementie ei᷒ etiam alis me foueo plurimũ mouit Sigiſmũdus. Cuperẽ audire aliquos modos q̃bus apud oculos hominũ vna res apparere ꝑ alia poſſit Ulricus. Saluo iudicio melius ſentientium duos vel tres adducã modos ſ̾m q̃ ego meo ignaro ingenio colligere potui. ⁊ iuxta mentẽ beati Thome ſup ſecũdo ſentẽtiaꝝ di. viij. ac alioꝝ doctoꝝ videt̃ mihi dici poſſe q̃ vno modo

dyabolus poſſit ludificare ſenſus noſtros ab interiori mouendo
fantaſmata ⁊ ſilitudines rerū exiſtētiū in virtute hymaginatiua
faciendo eas ad organa ſenſuū exterioꝝ defluere: ſicut qñ ꝯtin
git in ſomnijs. Nam ex motu fantaſmatū in ſomnijs cū defluxu
coꝝ ad organa ſenſuū exterioꝝ. ſicut ad oculū vel tympanuꝫ in
quo fundatᷣ auditus. ⁊ ſicut viſus in oculo apparet nobis ꝙ mul
ta videamus atqꝫ audiamus. Jta nobis vigilantibꝰ aliqñ appa
ret ꝙ multa videamus. ſicut patet in freneticis ⁊ acute febricitā
tibus ⁊c̄. Secūdo mō ex vehemēti ꝯuerſione intentōnis ad fan
taſmata. q̄ facit vt ſimilitudo rei res ipa videatᷣ. Sicut vult Au
guſtinus dicens. ꝙ ꝗdam tanta ꝯuerſione recogitabat cuiuſdā
mulieris hymaginē. ꝙ ei carnaliter ꝯmiſceri vigilans videbatur
Cū igitᷣ demon non ignorat hos modos. dico ꝙ demon poſſit
ita organa ſenſuū diſponere ꝙ vna res apparebit ꝓ alia. Sicut
ex abūdantia humoris colerici videtᷣ guſtui ꝙ oīa ſint amara.
cū tamen aliquando ſint dulcia. ⁊ ex deſcēſu humoris ſanguinei
vel vaporis ignei ad oculos videtᷣ nobis que exterius apparent
ꝙ ſint rubea. Secūdo dico ꝙ dyabolus ꝑt ita diſponere medi
um ꝙ vna res videbitᷣ alia. Et ſcꝫm ſanctū Bonauenturaꝫ aliqñ
ex diſpoſitione candele ꝑ artem ꝯfecte palee videntur ſerpentes.
eſſe. ⁊ hmōi experimenta etiā multa fiunt a ioculatoribus. Cuꝫ
auteꝫ dyabolus magiſter ſit ioculatoꝝ nemini dubium ꝗn dya
bolus ſubtilius hec operari poſſit. Jtem aliquādo non res ſꝫ ſi
militudo rei ⁊ figura videtᷣ. Jtaqꝫ ſcꝫm gloſam beati Auguſtini
btūs Petrus vidit quoddā vas mitti de celo in terram. in quo
erant oīa q̄drupedia ſerpentia terre ⁊ volatilia celi. vt dꝛ Ac
tuū. x. que nāqꝫ non corꝑa erant ſꝫ hymagines: Eadem viſione
ſanctus Benedictus totū mundū vidit Nā in legenda ſua dicitᷣ
ꝙ totus mūdus velut ſub vno ſol radio collectus añ oculos eius
adductus eſt. ecce ꝙ erant rerum hymagines

Capitulū Octauū. Sigiſmūdus. Ex ꝓmiſſis ita
qꝫ moueor ad alias q̄ſtiones. videlicet An
ſuper lupum vel baculū vnctū ad conuiuia veniant. ⁊ mutuo co
medant ⁊ bibant ac ſe inuicem cognoſcant

Sigiſmūdus Gauderem etiam opinionē tuā deſuꝑ libenter audire reuerende doctor Vlric⁹. Ex predictis cognouiſti quō quandoqꝫ in ſomno quādoqꝫ in vigilijs fit repñtatio hymaginationū tam fortiū. ꝙ homo credit ſe eſſentialiter hoc vel hoc videre vel facere. Audiſti etiam ꝙ dyabolus qñꝫ ꝑſtringit oculos et alios ſenſus hoīm. ita vt homines autument ſe hoc vel hoc facere. Etenī vt me ſatius intelligere poſſis introducā hyſtoriā ex legenda ſancti Germani. Dicitur enī ibidem. ꝙ cuꝫ predictus ſanctus nocte quadam in aliqua domo hoſpitaretur. factum eſt vt poſtq̄ꝫ cenauerint ꝙ menſa iterū pararet. Admirās ſcūs germa

nus queſiuit ab hoſpitibus cui denuo menſa pararet̃. q̇ cum di-
cerēt ꝙ bonis illis viris ⁊ mulierib⁹ qui nocte incedūt menſaz ꝑ
pararent. Nocte itaqꝫ illa ſtatuit ſanctus Herman⁹ vigilare Et
ecce vidit multitudinē demonū ad menſam in formis viroꝛuz et
mulierū veniencē. q̇ eis precipiens ne abirēt cūctos de domo ex-
citauit. queſiuitqꝫ ſi ꝑſonas illas agnoſcerent. q̇ cum omnes vici
nos ⁊ vicinas dicerent eē. miſit ad domos ſinguloꝝ. ⁊ ecce in ſu-
is lectꝫ ſunt inuēti. ⁊ adiurati poſtea demones ꝑ ſanctū Herma
nū ſe eſſe ſpiritus malignos dixerūt qui ſic homies illudebāt Ec
ce ꝙ ſpūs ſe loco aliarū perſonarū oſtendere pñt. ita q̇ ꝓpe vt ho
mines exiſtimēt hmōi hymagines veras ꝑſonas eſſe: Et ſic ex il
la hyſtoria habes ꝙ eadem hora pt hõ eſſe in vno loco. ⁊ nihilo-
minus ꝑ ſpiritū apparere in alio Sicut illi homines hora noctꝫ
fuerunt in domibus in lectulis ſuis: ⁊ eadem hora eoꝝ hymagi
nes preſtigio dyabolico apparuerūt in domo hoſpitis cenantes
Sic etiā de ſymone mago dr̃ in legenda ſancti Petri. ꝙ ſymon
eadem hora in ↄclaui erat cū nerone. ⁊ foras loq̄batur ꝑplo. id ē
hymago eius per dyabolū foras loq̄batur populo. Sic idē in
bonis ſpiritibus ⁊ angelis ↄtingere ſolitū fuiſſe legimus: Nam
beato Ambroſio videbat̃ ꝙ facerꝫ officiū in exequijs ſācti Mar
tini in ciuitate Thuronenſi. Dixit em̄. ego ſueneri exequiū ꝓbui
ſed vltimā orationē vobis excitantib⁹ explere nõ potui. Et reue
ra ita inuentū fuit ſicut ipē retulit. ⁊ tñ Ambroſius eo tūc in ciui
tate Mediolanenſi fuit. que ad plures dietas diſtat a thurone
Vñ ſm Egidiū in quodā quodlibeto dicit̃ ꝙ bonus angel⁹. in
forma beati Ambroſij fuerat in ciuitate thuronenſi. ⁊ corp⁹ bea-
ti Ambroſij fuerat in ciuitate mediolani Sigiſmūd⁹ Ad quē
finem ꝓperat hec inſtructio Vlricus Ad hoc vt ↄcludā ꝙ ho
mīes ſepe exiſtimāt ſe videre alios hoies in certo loco ↄſtitutos
quoꝝ tñ hymagines dūtaxat vel in ſpiritu bono vel malo vidē-
tur Sigiſmūdus. Sed ꝙ ecōtra. an ne qñz phitonice mulie-
res credāt ſe ꝓficiſci in aliū locū. cū tñ remaneāt in domo ſua.
Vlricus Supius iā audiſti exēpla vñ ſepius credit hõ ſe eſſe in
alio loco vbi non eſt. ergo bñ dicit textus in. c. epiſcopi. xxvi. q. v.

Illud etiã nõ eſt omittendũ. ꝙ quedam ſcelerate mulieres retro
poſt ſathanam ꝯuerſe demonũ illuſionibus ſeu fantaſmatib⁹ ſe-
ducte credũt ſe ⁊ ꝓfitenť cum dyana nocturnis horis dea paga
norũ vel cũ herodiade ⁊ innumera multitudine mulierũ eq̄tare
ſup̄ quaſdã beſtias ⁊ multa terrarũ ſpacia intẽpeſte noctis ſilẽtio
ꝑtranſire. vel eius iuſſionib⁹ obedire velut domine. ⁊ certis noc
tibus ad eius ſeruitiũ euocari Sed vtinã he ſole in ſua pfidia pe
rijſſent. ⁊ nõ multos ad infidelitates interitũ ſecũ pertraxiſſent
Nam ⁊ innumera multitudo hoĩm hac falſa opinione decepta
vera eſſe credit. ⁊ credẽdo a recta fide deuiat. hec textus Sigiſ
mũdus. Nõne ceteri hoĩes pñt equitare ⁊ ambulare de loco ad
locũ: tã de die q̃ȝ de nocte. q̇d igiť ipſis talibus mulierib⁹ obſtat
Ulricus. Certe non denego quin hmõi mulieres ⁊ eq̄tare ⁊
ambulare tam ſuper aſinũ vel bouẽ q̃ȝ ſup equũ vel camelũ. ſicu
ti alij hoĩes ⁊ more alioꝝ hoĩm. Nos aũt in iſto caſu loquimur
ſm ꝙ ſe extendit vltra ꝯmunem hoĩm curſum. ſ. vt nõ poſſint in
hora ad decẽ vel. xx. miliaria ꝓficiſci Sigiſmũdus Si igitur
ſic vadũt de loco ad locũ ⁊ ꝯuiuia ſua viſitant vt dictũ eſt ſupra.
vñ igiť prouenit ꝙ hoĩes in alijs ciuitatibus exñtes quos antea
nũq̃ȝ viderunt cognoſcũt Ulricus. Ex p̄miſſis claret ſolutio.
qm̄ ꝑ impreſſiones hymaginationũ ſeu repñtationem hymagi-
nũ miniſterio demonũ factã hoc ꝑcipiunt. credentes ſe ſenſu cor
poralis preſentie cognouiſſe

Capitulũ vndecimũ

Sigiſmũdus. ſaturati iã ſumus de p̄miſſis diſputationibus Nunc de
vlteriori queſtione interrogemus. videlicet vtrũ dyabolus in for
ma hoĩs poſſit huiuſmodi mulieribus incubando cõmiſceri. et
an ex hmõi coitu poſſint generari pueri. Ulricus. Quãuis in
ſuperioribus plene tum autoritates ⁊ rationes tũ etiã exempla
et hyſtorie pro deciſione huius queſtionis ſint ſatis introducte
Ut tñ finem materie habeamus dico ꝙ ex incubo ⁊ muliere nõ
procreatur hõ: Nec vnq̃ȝ inuentus eſt hõ qui ex ſpiritu et mulie
re natus ſit: preterq̃ȝ ſaluator dominus noſter ieſus chriſtus qui
ſummi dei patris miſericordia dignatus eſt ſine virili ꝯmixtiõe

de ſpiritu ſancto ex glorioſiſſima virgine maria in mūdum naſci
Abſit igiť apđ me ꝙ homo ſine hoīe de ſpiritu ⁊ maledicta mu
liere debeat naſci. Nec obſtat. ꝙ in comedia Plauti poete de
Amphitrione legiť. ꝙ hercules ex ioue deo ⁊ alckmena muliere
amphitrionis natus ſit. ⁊ ſic mediuſfidius dicať. quaſi medius fi
dius. qꝛ fabula poetaꝝ nephandiſſimaqꝫ fictio eſt. Sigiſmū
dus. Quid igiť reſpōdes ad allegatā gloſam Geñ. p̄mo vbi dꝛ
gygantes ex tali coitu natos eſſe Ulricus. Dico ꝙ gloſa opi
natiue loq̄tur ⁊ nō ꝯcludit Sigiſmūdus. Quō igiť ſaluas te
xtū qui dicit ꝙ exinde nati ſunt gygantes Ulricus Dico ꝙ iō
tunc ſurrexerūt gygātes. i. hoīes potentes ⁊ magnanimi qui ꝓp
ter eoꝝ potentiā ⁊ magnanimitatem dicti ſunt gigātes Sigiſ
mundus. Quid igiť ſentis de merlino in britānia nato Ulri
cus. Sentio ꝙ fuerit verus homo Sigiſmūdus. Cuius fili⁹
eſt ergo Ulricus Utriuſqꝫ hoīs tā viri q̄ȝ mulierꝭ Sigiſmū
dus Quō igitur mater eius corā rege britānie confeſſa fuit ſe de
incubo ꝯcepiſſe eū Ulricus Me iudice errauit mulier a demo
ne illuſa credens ſe merlinū de ſemine incubi cōcepiſſe Sigiſ
mūdus. Unde igitur ꝯceptus eſt talis merlinus Ulricus Sic
arbitror. qꝛ forte mater merlini prochdolor dedicauerat ſe dya
bolo. vñ dyabolus hymaginatiōem eius (vt premiſimus) ſedu
cens. ſenſuſqꝫ eius perſtringens quaſi eidem ꝯmiſceretur. cui⁹ eti
am corp⁹ p̄ſtigiū tumidū fecit. quaſi fetu grauida incederet. ac
adueniente tp̄e ficti ꝑtus flatum diuina permiſſione propter ei⁹
mulieris incredulitatem in corpore eiuſdem mouerit. vñ ipa exi
ſtimans ſe grauatam ⁊ fecūdam ac prolem parere debere Itaqꝫ
ipe dyabolus diuina ꝑmiſſione ob incredulitatē mulieris in vē
tre eiuſdem dolorem immiſerit. ⁊ huiōi flatū extinguēdo aliquē
puerū alicui hoī furatū ſupponēdo aꝑparentiā fecit occulto ſuo
p̄ſtigio. quaſi talis puer de tali muliere nat⁹ fuiſſet. quē ex poſt
mater ſuſcipiens credens de corpore ſuo exiſſe enutriuit cū tamē
talis puer ab alijs hoībus p̄natus fuerit. ⁊ ꝑ dyabolū ſubtrac
tus Sigiſmūdus. Sic audio ꝙ dyabolus pōt hoī ſubtrahe
re puerū ſuum. ⁊ deferre ad aliū locū. ⁊ ſupponere alteri Ulri

cus. Permittēte deo poteſt: ⁊ p̄ſertim nō baptiſatos pueros ſur
ripere Sigiſmūdus. Oſtende hoc autoritate vel exēplo Ul
ricus. Dyabolū ſup̱ puerum nō baptiſatū habere ptātem certū
habeas ex decreto in. c. poſtea. ⁊ in. c. ſacerdotes. de cōſc. diſt. iiij
vbi textus ait. Sacerdotes cū per exorciſmi gratiā manū credē
tibus imponūt. ⁊ habitare malignos ſp̄us eoꝝ mentes ꝯtradi-
cunt. quid aliud faciunt. niſi ꝙ demonia eijciūt. Itē textus in. c.
dehinc. eadem diſt. dicit. Dehinc iterū exorciſatᷣ dyabolus vt ſu
am nequiciā cognoſcens iuſtū ſuper ſe dei iudiciū timēs recedat
ab homine. nec iā ꝯtendat arte ſua ſubuertere. Ecce ꝙ dyabol⁹
arte ſua pōt ſubuertere pueros non baptiſatos Ex his infero ad
proles ⁊ pueros quos vulgus opinatᷣ de milite colonienſi p̱ mu
lierem procreatos. prout ſuperius in hyſtoria tactū eſt Sigiſ
mūdus. Dic queſo. ꝓ quo nāq̧ habuiſti illū militem incognitū
Ulricus Pro incubo ⁊ dyabolo Sigiſmūdus Pro quo āt
filios illos habes Ulricus. Ego ſaluo tñ iudicio melius ſentiē
tium reputo illos ꝓ veris hoībus. alicui tñ ſurreptis ⁊ ibi (vt pre
miſſum eſt) ſuppoſitis Sigiſmūdus. Quale aūt exiſtimas illā
mulierē fuiſſe. quā ille ciuis cicilie in mari arripiēs vxorem dux-
it. vt ſupra dictū eſt Ulricus. Pro ſuccuba. ⁊ ſic pro dyabolo
Sigiſmūdus. Pro quo āt reputas filiū p̱ ipſam vt putabatur
genitū. ⁊ poſtea in mari p̱ eandem ſurreptū Ulricus. Pro dya
bolo qui ſic in forma pueri illis apparuit. Nam vt Helimādus
in eadem hyſtoria ſentit inquiēs. ſi talis puer fuiſſʒ verus homo
fuiſſet nemini dubiū quin poſtq̄ȝ mater eūdem in mari arripue-
rit mare ip̄m tanq̄ȝ cadauer ad littus eieciſſet. quod tñ factū nō
fuit: qꝛ talis puer diſparuit ⁊ amplius viſus nō fuit. natura autē
maris eſt oīa cadauera ad littus proijcere Sigiſmund⁹ Non
ne plures opinantᷣ qȝ dyabolus vt ſuccubus poſſit cū hominib⁹
coire ⁊ ſperma aſſumere. ac expoſt vt incubus in mulierē infunde
re. ⁊ exinde prolem generare Ulricus. Mihi non videtur fieri
poſſe. dato eñ̄ ꝙ ſperma taliter colligere ⁊ immittere poſſʒ hoc
tñ ad generandū nō ſufficit. qm̄ vt conſiliator differētia. xxv. ait
Scire debes ꝙ iſtud mēbrum puta teſticuli nō eſt princeps ſꝫ tu

tis generatiue. q̄zuis virtus in eo ſit vt opinat᷑ Galienus: qꝛ illud
non p̄t agere ſuā operatōem p̱ ſe. niſi per ſpiritū emiſſum a corde
temperatū qualitate ⁊ q̄ntitate propter qd̕ virtus cordialis que
mēſurat hūc calorem vt poſſit facere ſuas operatōes ſit principa
liter generatiua. vt virtus que eſt in hoc membro eſt ei ſeruiens:
et ſi aliquod in hoc habet dominiū illud eſt particulare. vn̄ mi
hi videtur ex illa theorica. ꝙ cū dyabolus hmōi ſpiritū a corde
principiantē ⁊ illā generationis virtutē aſſumere non poſſet. cla
rū erit ꝙ q̄zuis forte aſſumat ſperma ex proiectōe dūtaxat hmōi
ſpermatis alijs non ꝯcomitantibus nihil generari poterit Si
giſmūdus. Ex ſupradictis ⁊ iam deductis video te pedem fige
re ſuper eo. ꝙ aut hmōi pueri ſint fantaſtici aut vero alibi ſurrep
ti ⁊ ſic ſuppoſiti Ulricus. Bene habes. ⁊ in illā partē videt᷑ de
clinare Uincētius in tercio libro hyſtorie natural̕ caplo. xxviij.
Sigiſmūdus. Nūc ſatis mutuo inter nos hac de re diſcep
tauimus. Expedit ꝑ memorie tenacitate vt nūc paucis verbis
determinatōis concluſiones p̱ epilogū detegere coneris Ulri
cus. Saluo igit᷑ iudicio doctoꝝ quorūcunq̧ melius ſentientiū
quorū determinatōi me ſubmittere non recuſo. quātū mihi viſū
fuerit dicam Eſt igit᷑ mee opinionis determinatio
❡ Prima. ꝙ dyabolus neq̧ p̱ ſe neq̧ miniſterio hoīm pōt ele
mentis hominibuſq̧ ⁊ aīalibus nocere. vel homines ad generā
dum impotētes reddere niſi qn̄ occulto dei ſ; nūq̄z iniuſto iudi
cio. vel ob penā delictorum noſtroꝝ. vel ob meritū temptatōis
noſtre augmentandū. ſiue ob diuine maieſtatis gloriā magis ti
mendā ⁊ per nos colendā. ſeu ob aliā cauſam deu; mouent̕e ipa
clementiſſima pietas permiſerit
❡ Secūda determinatio eſt. ꝙ cū ipſa dei ꝓuidentia occulto
ſue bonitatis iudicio dyabolo nocēdi poteſtatē permiſerit ꝙ ipe
dyabolus hmōi poteſtate; amplius extēdere q̄z ſibi a ſummo deo
conceſſum fuerit non poterit ⁊c̄.
❡ Tercia determinatio eſt. ꝙ q̄zuis dyabolus ꝑmittente diuina
clemētia ob incredulitatem hoīm vel aliam cauſa; ſuperius enar
ratam poſſet perſtringere alioſq̧ ſenſus hominum obſtruere.

ita vt hoies credant ſe alicubi eſſe vbi tñ non ſtʒ. vel videre id qđ in ſe tale non eſt. vel apparere aliter ꝙ̃ ſit: hominẽ tñ vel aïalia in aliam ſpeciẽ veraciter immutare non poteſt

¶ Quarta determinatio eſt. ꝙ hmõi malefice mulieres ꝑ multa miliariũ ſpacia in noctꝫ ſilẽtio nõ ꝓficiſcunt. nec mutuo taliter ꝓficiſcendo ꝯueniunt. ſed dũtaxat ipis ſomniantibꝰ vel hymaginatione forti (vt premiſſuꝫ eſt) laborãtibus ꝑ repñ̃tationẽ ſpecierum ſimilitudinariã a dyabolo eis impſſarum hec ꝛ alia eis apparent. q̃ poſtea eis euigilantibus vt ſic illuſe credũt

¶ Quinta determinatio eſt. ꝙ dyabolus ſiue vt incubꝰ ſiue vt ſuccubus pueros generare nullo mõ pt. Sed hmõi pueri ſi inuenti fuerunt. vel ſuppoſiti pueri vel fantaſtici exiſtũt:

¶ Sexta determinatio eſt. ꝙ ſolus deus futuroꝝ certus eſt inſpector. ꝛ ſolus cogitatões hoim̃ nouit. Vñ́qꝫ dyabolus ꝑ ſe ſiue ꝑ magos ſiue maleficos vera ꝛ futura ꝑ̃dicere aliter nõ pt. niſi ea ꝙ̃ ipſe pre ſubtilitate ſue nature ex priori conſideratione aſtroruꝫ et elementorũ diſpoſitione accidere debere noſcit. vel que accepta licentia a deo facere intendit. vel ab hominibus ad faciẽduꝫ pſuadere in eoꝝ mentes ſuggerendo propoſuit. vel q̃ ex moribꝰ et geſtu hoim̃ ꝯiecturando dep̄hendit. nihilominus tamen ipſe ſepe fallit et fallitur

¶ Septima determinatio eſt. ꝙ ꝙ̃uis effectualiter hmõi maledicte mulieres nihil efficere pñt. nihilominus tamẽ qꝛ inſtigãte dyabolo tales mulieres vel ob deſperatõem vel ob paupꝛtatẽ vel odia vicinoꝝ vel alias tẽptationes per dyabolũ immiſſas q̃bus nõ reſiſtũt. a vero ꝛ pijſſimo deo recedẽtes ſeſe dyabolo holocauſtomata ꝛ oblationes offerendo apoſtotãt hereticã prauitatẽ ſectantes. Et propterea ſuccedit

¶ Ultima determinatio. videlicet ꝙ ꝓpter hmõi apoſtoſiã a fide chriſtiana ꝛ corruptã voluntatẽ poſſunt tales ſcelerate ac malefice mulieres que a deo largiſſimo apoſtotarunt ꝛ dyabolo ſeſe dedicauerũt de iure ciuili ac diuino igne cõcremari vel quocũqꝫ alio ſupplicio ad mortẽ ꝯdemnari. ꝓut dicit in lege multi. Codice de maleficis ꝛ mathematicis.

¶ Uos igit͛ o mulieres mementote ꝓfeſſionis veſtre in baptiſ-
mo facte. ac cū dyabolus vos tēptauerit eſtote fortes ꝛ ſuis ſug-
geſtionibus reſiſtite. ꝛ reſiſtendo ſigno ſcē crucis vos ipās arma
te ſciētes ꝙ aduerſus vos nullā habebit ꝑtātem. qm̄ ꝯtra h̄ ſig-
nū nullū ſtat periculū. Sumite exemplū beate Juſtine. in cuius
legenda ita legit͛. Erat em̄ qdā virgo in anthiochia ciuitate Ju
ſtina nomine. quā qdam ſcholaſticus noīe agladius videns fre-
quēter ire ad eccleſiā in amorē eius incidit: multoſqꝫ ad eā tranſ-
mittens in vxorē petijt. q̄ cum oībus diceret xp̄o celeſti ſponſo ſe
eſſe deſponſatā. Jlle ꝯgregata viroꝝ multitudine voluit eā ꝑ vi
rapere. Sed nō potuit. tūc iratus abijt ad cyprianū magum ꝓ
mittens ſibi duo talenta auri. vt iuſtinā per maleficia ſua caperꝫ
qui per magicas vocauit demonem. ꝛ ait illi. amo virginē de ga
lileis. potes ne eaꝫ ꝑſuadere ꝛ adducere mihi. qui ꝓmiſit ei dicēs
Accipe hoc medicamentū ꝛ ſperge circa domū eius. et ego ſup
ueniens paternū ſenſum ei inijciam. ꝛ ſtatim obaudiet mihi. Cū
qꝫ cyprianus ita feciſſet ſancta virgo tercia noctꝫ hora ad orōeꝫ
ſurgens ſenſit impetum demonis. ſignauit itaqꝫ ſe ꝛ domū ſuaꝫ
ſigno ſancte crucis. ꝛ demonē illo ſigno exſufflauit. Qui veniens
ad cyprianū ꝯfuſus ꝛ cur virginē nō adduxiſſet requiſitus ait.
Uidi quoddā ſignū ꝛ tabui. Jteꝝ cyprianus ꝑ artem magicam
aliū demonē eo fortiorem vocauit. ꝛ ſimili mō fecit. ꝛ ſilr͛ eidem
accidit. Tādem vocauit ipſorum demonū patrem ꝛ ait illi. que
nā eſt infirmitas veſtra. victa eſt em̄ ꝟtus veſtra ab vna virgine
Rn̄dit dyabolus. nūc adducā eā ad deſideriū corruptōis. tu tm̄
paratus ſis. Tūc dyabolus in ſpecie ꝟginis ad iuſtinā intrauit
et ſedens ſup lectum eius tēptando eam dixit Hodie miſſa ſum
ad te a xp̄o vt viuam tecū in caſtitate. multum em̄ video te vexa
tam abſtinentia. Sancta aūt iuſtina dixit. merces qdem multa
labor vero modicus. Dixit ei dyabolus. deus in paradyſo bn̄di
xit adā ꝛ euam dicēs. creſcite ꝛ multiplicamini. puto ergo ꝙ ſi in
virginitate manſerimus iudiciū incidam⁹. qꝛ verbum dei ꝯtem
nimus. Cūqꝫ ſancta ꝟgo turbata ſurrexerit ꝛ ꝑ ſpm̄ ſanctū ſenſe
rit quis eſſet qui ei loqueretur. ſigno crucis ſe ſignans dyabolum

exſufflauit. qui diſparuit. Deinde dyabolus cõfuſus Cypriano apparuit. qui dixit ei. ꝛ tu nãqꝫ victus es vt ceteri ſubditi tui quõ eni victi eſtis ab vna virgine xp̃iana. dic mihi q̃ ſit virtus victorie eius. Qui rñdit. dicere tibi nõ poſſum. vidi quoddã terribile ſignũ ꝛ tabui Si aũt virtutes huius ſigni vis addiſcere: iura mihi qꝫ nũq̃ꝫ a me velis diſcedere. Qui cũ iuraſſet ait illi. vidi ſignũ crucifixi ꝛ tabui: ꝛ ſicut cera a facie ignis fluxi. Cui dixit cyprianus. Ergo crucifixus maioꝛ te eſt. Qui rñdit. etiam maioꝛ om̃ibus eſt. q2 deſertoꝛes dei accipiũt ab eo ſententiã ignis. Cyprianus aũt ait. feſtinabo igit̃ vt amicus fiam crucifixi. ne talẽ penaꝫ incurram. Dyabolus rñdit. Iuraſti nãqꝫ mihi. Cyprianus ait: ꝯtemno te ꝛ om̃es fumigantes virtutes tuas. meqꝫ ip̃m tibi denego. ꝛ me ꝯſignans dico: gloꝛia tibi xp̃e. ꝛ tu demon recede a me: Abijt ergo dyabolus ꝯfuſus. ꝛ cyprianus xp̃ianus fact9 eſt Ecce ergo quãte ꝟtutis fuerit ꝛ hodie exiſtat ſignũ ſancte crucis quo nos ſignare digneẽ xp̃s qui pro nobis in ligno crucis ſeipſum offerre ꝛ nos ſaluos facere dignatus eſt. qui viuit ꝛ regnat in ſecula benedictus A M E N

¶ Accipe igitur glorioſiſſime princeps hanc diſputatõem huius tractatus. quẽ ad honorẽ tue excellentiſſime ꝛ bonarũ mentium ſerenatõem ſub tue celſitudinis emendatõe elaboraui Et ſi quid minus officioſe elaboratũ ꝛ ſeu a tramite veritatis deuiare inueneris. illud ignorãtie mee potius q̃ꝫ p̃ſumptuoſitati attribue et me ſeruulũ tuũ ꝯmendatũ gratiſiter ſuſcipe. Uale igit̃ felix eternũ patrie decus. deoqꝫ ac om̃i populo amabilis colendiſſime princeps. Ex Conſtantia anno domini. M.cccc.lxxxix: die decima menſis Ianuarij.

Tue celſitudinis humilis conſiliarius ꝛ ſeruulus
Ulricus molitoris de Conſtãtia decretoꝝ doctoꝛ

B S B
MÜNCHEN

exſult
a p̄p.a
em v
rie ei
ſignū
bi q r
crucif
nus.
bus e
nus a
incur
ꝯtem
nego.
me:
Ecce
quo n
ſum o
in ſecu

C A
ius tra
tum ſe
quid m
inuene
et me ſe
eternū
me pri
decima

